

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 50.—

Félévre ... > 25.—

Negyedévre ... > 12.50

Egyes szám ára 1 korona.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI HETILAP.

Főszerkesztő:
KISS JÓZSEF.Felelős szerkesztő:
RÓZSA MIKLÓS.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,
VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám »József« 527.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

— Budapest, január hó 19. —

Azokat a tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése december végén lejárt, tisztelettel kérjük, hogy előfizetésüket lehetőleg mielőbb megújítani sziveskedjenek, mert a háborus papirhiány csak annyi lapot enged nyomatnunk, amennyire feltétlenül szükségünk van.

Előfizetési díj: egész évre 50 K, félévre 25 K, negyedévre 12.50 K.

A HÉT kiadóhivatala
VIII. ker., Népszínház-utca 22. szám.

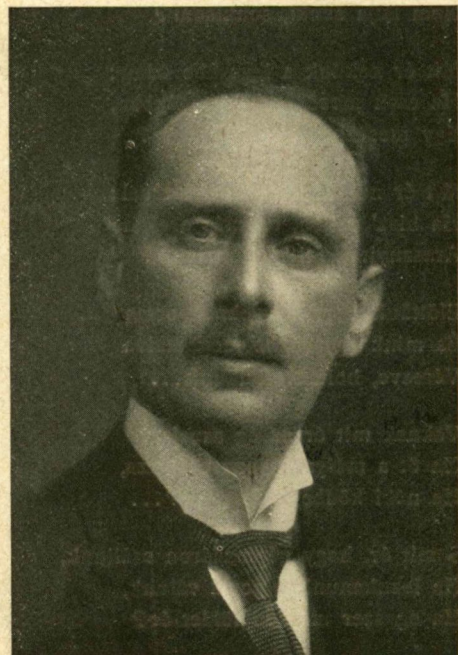
Ceterum censeo...

Bizonyos, hogy néhány évtized múlva époszok és drámák iratnak majd egy kis nemzet apokaliptikus vonaglásáról s János evangélista minden divinációját felülmúló megnyilatkozásokban rajzolódik ki a magyar nemzet sorstragédiája. A világtörténelem legmeggrázóbb napjait éljük és bizonyára isteneknek való látvány, — de kizárólag csak olyan isteneknek — akik magas felhőtrónusokban semmi közösséget nem vállalnak az emberi szenvedésekkel. Nekünk, akiknek szegény, nyomorult halandó ember létünkre, ebben a viviszekcióban a kísérleti nyulak szerepét kell végigkinlódnunk, éppen olyan gyűlöletes és kegyetlen, igazságtalan és undorító korszak ez, mint az élve bonczolt állatnak az a néhány óra, amelyet a laboratórium asztalán fetreng végig. Vagy nagyon nagynak, vagy elenyészően kicsinynek kellene lennünk ahhoz, hogy azt, ami most velünk és körülöttünk történik, hideg objektivitással és tudományos érdektelenséggel vizsgálgassuk. Hiába, akármennyire felülemelkedettek és tárgyilagosak, higgadtak és belátók, elfogulatlanok, megértők és megbocsátók, reménykedők és hívők akarunk lenni, idegeink tulrezegnek minden intellektuális megállapításon és egyébre sem tudunk gondolni, mint a borzasztó sebekre, amelyeket idegenek és magunk ejtettünk a testünkön s amelyből szakadatlanul szivárog a vér.

Kimondhatatlanul irigylünk minden egyoldalú és fanatikus álláspontot; minden embert irigylünk, aki most valami rögeszméhez tudja odakötni logikai és érzelmi diszpozícióját. Irigyljük azt a keserű magyart, aki minden bajnak okát a régi rend összeomlásában és az új eszmék időnek előtte való érvényesülésében látja. Irigyljük azt a primitív és feminin módon kicsinyes, radikális ideológust is, akit mindenért megvigasztal az az együgyű és haszontalan öröm, hogy megtalálta a bűnbakot a feudális és nacionalista régi regime mulasztásaiban és tévedéseiben. Irigyljük azt a vehemens

lázongó fantasztát, aki most semmit sem lát sürgősebbnek, mint a maga füledt és sápkóros szociológiai teóriáinak sebtiben való megvalósítását. Irigyljük a vakokat, akik nem látnak, a siketeket, akik nem halnak, az őrjöngőket, a fanatikusokat, akik lázas vízióikban elvesztették a kontaktust a talajjal, amely megrendült a lábuk alatt, irigyljük az önzőket és szivteleket, a bolondokat és megbolondítottakat, akik nem tudnak szeretni sem hazát, sem tradíciókat, sem Istent, sem embert és intellektuális és érzéki énjük felolvad az önmaguk kultuszában.

Mi magunk nem tudunk másra gondolni, mást érezni, mást szomjuhozni és másban megoldást és reparációt, elégtételt és kárpótlást találni, mint Magyarország állami és területi épségében. Addig, amíg ezzel nem vagyunk tisztában, nem érdekel senki és semmi; élni, élni, élni akarunk s aztán lehet velünk arról beszélni, hogy milyen legyen ez az élet. Azt hiszi valaki, hogy mi nem utáltuk a háborút? Hogy nem hibáztatjuk a multat? Hogy nem kívánunk új, boldog, szabad, demokratikus életet? Hogy nem szeretjük a béna katonát, nem kívánunk a parasztnak földet, a munkásnak jogot, az államnak erkölcsöt, az embernek szabadságot, a jogtalanságnak halált, a bűnnek büntetést, a népnek

HAJÓ SÁNDOR.

igazságot? Hol van ma Magyarországon olyan örült, vagy együgyü, vagy becstelen, aki ezeket ne kívánná szíve, vére, teste-lelke minden vágyódásával? *De először is Magyarországot kívánunk!* Minden más előtt ezt akarjuk. És addig ne beszéljen nekünk senki egyébről, csak arról, hogy miképpen lehet Magyarországot megmenteni. A többi mind ügyefogyott, éretlen, gyerekes fecsegés, vagy tudatos rosszakarat és halálos vétek a nemzet, az állam, az ország ellen.

Ezért örülünk annak, hogy Károlyi Mihály végre kiszabadult elvarátainak halálos öleléséből. Hogy feljutott az államfő tiszta és világos magaslatára, ahol talán könnyebben emancipálhatja magát attól a zavarcs és perverz ideológiától, amelybe — mint forró viaszba — beleragadt ennek a jóhiszemű és ideálokra törő embernek az egyénisége. Így talán majd érvényt tud szerezni annak a programnak, amelyet államfővé választása alkalmával adott.

Elnök Ur! Először Magyarországot adjon nekünk, akkor majd számíthat ránk ennek a Magyarországnak a demokratikus felépítésében. Mert mi a mai demokraciánál, sőt magánál az életnél is fontosabbnak, becsebbnek és szentebbnek tartjuk Magyarországot.

Surányi Miklós.

Csak vak bolyongás...

Csak vak bolyongás itt az élet;
Az ember csetlik-botlik, téved
És azt se tudja, merre megy.

Ahány az ember, annyi utja
És mégis mind a másét futja,
Tolakszanak, tülekszenek.

Hogy egy az ember hivatása:
Mit ér, ha épp azt nem találja,
Nem látja senki, senkisé?

Mit ér nekünk a legszebb éden:
Ha csak mesékben, hitregékben,
Egy messzi mult ölen pihen?

Mit ér nekünk a legszebb távol:
Ha hisz' vakon, egymás orrától
Arasznyit lépni nem tudunk?

Előttünk nagy hegyeknek orma
És mink egy rögbe megbotolva
Vérezve, holtan elbukunk...

Vaknak mit ér az ég azurja,
Ha őt a mélység vonzza, zuzza,
Ha néki ködbe vész a tér?...

S mit ér, hogy gépmadáron szállunk,
Ha lezuhanunk s porrá válunk,
Ha egyszer minden földet ér?

Barna Gábor.

Különvélemény.

A vésnök és a színész.

— jan. 17.

Jenőkém! — a város még forr a részvétől és a felháborodástól — de én veled szeretnék beszélni. Tulmár a megdöbbenésen és undorító kíváncsiskodáson... én nem zavarlak és nem kinozlok még utolsó órádban is, én megvártam, míg befejezel mindent — egy életet, amit el sem kezdted — és csak odaát tulra küldöm utánad ezt a levelet. Beszélni szeretnék veled. Én nem kérdezem, hogy »miért?«, beléd látok mint a nyitott könyvbe — és látod, senki a nagy városban nem értett meg téged, idegenek voltak és gyűlöltek mindvégig — és meg akarom mondani neked, hogy sajnállak. Mert mindig jobban sajnálom azt, aki ölt, mint azt, akit megöltek. Véletlen... szerencsétlenség... az utcán jár és a fejére esik egy tégl... ez az egész. De ölni! Óh, Kékszakáll hercegnél nincs a világnak sajnálatraméltóbb embere. A szép nő él, és létezésének ezzel az egyedüli, passzív tényező sorsokat kavarr és forgat, elkap életeteket, mint ahogy a robogó vonat ránt magával szállongó faleveleket. Aztán akad valaki, aki nem hagyja magát elrántani a vesztébe, a megsemmisülésbe. És ő, senki sem tehet róla. A nő sem, hiszen ő semmit sem csinált. Él és eltúrte, hogy nézzék. A fiu sem. Ő védekezett. Egy hatás ellen, amit senki sem akart. Ez a szerelem folyton ismétlődő haláltáncza.

Látod Jenőkém, én komolyan veszek. Nem úgy mint a többiek. Meg merem mondani, hogy sajnállak. Sajnállak, mert szenvedted. Te szenvedted többet. És szeretlek is egy kicsit. Mert te is szerettél. Azt, hogy mit tesznek az emberek, azt én annyira mellékesnek tartom! Szeretem tudni, hogy belül kicsodák. Rólad pedig tudom, hogy szerettél és szenvedted.

Nem voltál szimpatikus fiu. Tizenhatéves vésnökinas, kamasz, pattanásos arczu, lenyalt hajju, biztosan csunya beszédü, egy kicsit szegényszagu... és tizenhatéves! Ti mind ellenszenvesek vagytok. A lányok ebben a korban a legimádandóbbak, a fiuk épp ellenkezőleg. Vadak, idegenek, messziről jöttek, ezer uj vágygyal, a legszebb és legpiszkosabb álmokkal, szégyelve és titkolva a tisztaságukat és félve a nagy megismeréstől, sápadtak, megnyult arczuak és karikás szemüek... Óh, a lányok ezt a harcztot sohasem vivják meg. Lélekben ők már asszonyoknak születnek. Nincs más tiszta a világon, csak a tiszta, tizenhatéves fiu! És ezért gyűlölnek és nevetnek titeket mindig a lányok.

Egyszer fenn ültél a karzaton. Talán még annak is a legtetején. Alattad a színház fehér-vörös-arany nagy csarnoka, drága ötvözetü kehely, páholygyűrűs oldalaival, fenekén a mozgó, színes emberfolyadékkal, ami megvillanó estélyi ruhák színeit, meztelen vállak és karok fehérségét, plasztronok villogását, gyémántok ragyogását és halk morajt, felcsendülő nevetések és diszkrét beszélgetések zugását, és valami különös, füledt forróságot, párát, par-

főmfelhőket küldött fel ide, egy nehéz, sűrű, lomha, fulasztó fátyolt, ami szélesen terjengett a csillárok mozdulatlan, világító fürtjei alatt.

Akkor aztán sötét lett. Egy néma, lélegzetviasszafojtott várakozás volt az egész színház. És széthuzódott egy fal, és te beláttál egyikébe talán azoknak a sötét és sulyos palotáknak, melyeknek tiltó falai alatt annyit jártál, egyedül, néma esteiken és olyan nagy vágyakozással. És akkor ott megláttad az asszonyt. Vállai istennői födetlenséggel domborodtak ki a rózsaszín derékből, mely mint alázatos hódolat vette körül lágy csipkével és puha selyemmel a szoborvonalakat. És a szoknya — mit tudtad te, hogy krinolinnak hívják? — csodás, irigy harang, drága talány... Ugy-e szép volt, mi? Piszkos, kamasz, tizenhatéves, inas, szép volt? És azért jött ki födetlen vállai és karokkal, drága ruhákba burkolva, hogy te megnézhesd. Neked jött ki, neked öltözködött — le, a te egykoronahetvenfilléredért, mi? ... de mit tudtad te ezt? És mit hallottál Freudról és a sexuális vonatkozásról színész és hallgató között. Te csak tudtad, láttad, érezted, hogy neked játszik. Neked beszél, neked sir, neked vall, téged szeret, és ha csókol valakit ott lenn, messze, harmincz méternyire tőled, te tudtad és érezted, hogy téged csókol, forrón és szerelmesen, a legszebb asszony!... és mit tudtál róla, hogy még ezerhatszáz ember érzi pont ugyanezt.

Aztán összecsapódott a függöny és ismét ragyogóra fordult a nézőtér. Dobogó tapsot röpitett fel ezerhatszáz összevillanó tenyér, és akkor a vörös bársonyfüggöny előtt újból megjelent az asszony. Láttára a tombolás egyetlen vaserejű orditássá keményedett, mely tömören és iszonyu sulylyal emelkedett, mintha ki akarná vetni a mennyezetet. Ott állt... nem egy nő, aki szép, és akit szeretsz, többé már nemcsak ennyi volt... ez a jelenés ott — rózsaszín krinolin, a legszebb vállak és egy nemesen hajló nyak, a siker és ujjongás lázában, egy város hódolatával a lábai előtt — a nő volt, a minden asszony, akit annyit láttál az utcán elsuhanni, selyembe, prémben öltözötten, akinek parfümje megcsapott, ha autójából kilebent, aki az Astoriában a csillogó fehér asztalnál ült (láttad ugye? mikor felkapaszkodtál a homályos tükröveghez és tátott szájjal, kitégult szemmel belestél a függöny mögé), akit elképzeltél annyiszor, magányos kóborlásokon és a gyűrött hajnali ágyban, akit a palotákba képzelteél, a sötét falak mögé, kék és rózsaszín szalonok illatos rájárába... tudtad ugye-e? és ez volt az? ráismer-tél? Az asszony, és minden, ami az életben még előttem volt, amit akartál, amire vágytál, ami szűk és ostoba kamaszkoponyádban csak megfordult: siker, fény, pompa, szenzációk, maga az élet, az, amit költők, akiket te soha nem ismertél, nagy É-vel szoktak írni. Itt volt előttem ugye-e? megjelenítve a födetlen vállak vonalában.

És melletted volt később is mindig. Jártál tovább az emberek között, idegen, titok, ... hogy gyűlölhetted a műhely szennyét! a közönségességet, a pajtásaid beszédjét, ... ijedten surrantál el sötét mellékutczában a csábító hívások elől... senki sem tudta rólad — milyen boldogság volt, hogy már eligérted magad! De a száz és száz házon,

piszkos utcán, tömegben át, ami elválasztott, *rá* gondoltál, és úgy érezted, titkos és elszakíthatatlan szálak fűznek hozzá: az, hogy róla gondolkozol. (Nem tudja ezt más megérteni, csak férfi.)

Azt mondják, folyton a színházi lapokat bujtad. Láttad levéve százféle pózban, helyzetben, ruhában. Pózokban, amiket csakis ezzel foglalkozó emberek úgy spekulálnak ki, hogy minél kevesebbnek mutogatásával annál több lássék. Elvezettek ezek a lapok mindenüvé. Az öltözőjébe, a sétáira, a szalonjába, a hálószobájába. Ismerted, tudtál róla mindent, hallottad beszélni, láttad minden mozdulatát, és ruhákon, meg fellebbenő szoknyákon és fátyolokon át sejtetted és elképzelted testének minden hajlását, légységét, simaságát... Ó, ezek a kis színházi lapok megérik a pénzt! Ők nem irigyek, mint a krinolin színes harangja...

És veled volt mindig... Együtt voltál vele... Aszkéta életedben mint szörnyű és mégis drága terhet cipeltesd magaddal ezt a titkot. De érezted, hogy megesz, megemészt... ugye-e? Meg kellene szabadulni tőle... De nem. Nem volt erőd. Nem tudtad magad elhatározni. Édes volt ez a romlás.

Belegubóztad magad egy imaginárius álmvilágba. Sokszor nem tudtad, hogy mi igaz, mi nem.

De néha megint a valóság vágott fejbe brutálisan. Hallottál mindenfélét. Mit nem hall az ember Pesten, színésznőről? És akkor úgy érezted, téged csal meg. Másé volt és a tied soha! Fantáziád, mely valami egészen bomlott perspektívából mutatott mindent, őrjöngővé hajszolt... Másé, és a tied soha! És megint, újra meg újra fejbevágott a valóság: soha nem is lesz a tied. Találkozni sem fogtok. Hogyan is, mi lesz belőled? Életutatok két kitérő egyenes, mely elhalad egymás mellett és érintetlenül vesz el a térben. Nem! nem! valami kell! és: bosszu, és: együtt meghalni... Mit hallottál te Tristánról és Isolderól, és mégis tudtad, hogy a halálba is lehet menni a nászágy helyett...

Beteg, szegény, szomorú, elkinzott, elbolondított, örült... és mégis csak — tul bűnön és rosszon: szerelmes férfi! Erőszakosan fordítottál egyet az életeden, hogy ebben az egy pontban, a golyóban találkozzon az övével... A golyóban, amit *te* küldtél és *ő* kapta.

Mit gondoltál? hogy képzelted? hogy majd az özönviz jön? Vagy hogy utolsó erőddel kikiáltod — tudtad: hangod meg fogják hallani a revolverlövés visszhangja mellett szerte a városban — kikiáltod: »megcsalt, bosszu volt!«, vagy »ha csak az enyém nem lehetett, más számára se legyen!«, vagy mit? De elfehéredő ajakkal — mikor rádförmedtek, hogy meg fogsz halni, és kinoztak, hogy siess, nincs már sok idő, mondd már meg, hogy »miért?« — akkor nem tudtál beszélni... Megmondani? kinek? ki érti? milyen nyelven?... és már ugysem érdekes. Hiszen egy félóra még és ugyis meghalsz...

Most látom csak, mennyi a boldog ember ebben a városban. Mindenki haragszik rád. Én még egyszer mondom és ezt küldöm utánad — megbocsátasz érte talán az egész világnak — én sajnállak.

Sziklás Béla.

Le az álarcczal!

— Buza Barna. — Szende Pál. — Krudy Gyula és Bródy Sándor. — Radisics Elemér és a zsidók. —

»Ne panaszkodjunk a francziákra!« — írja és szavalja pathetikusan Buza Barna földművelésügyi miniszter ur — »nagy és veszedelmes igazságtalanság, ha mi, szerencsétlen magyarok, most a nyugati nagy nemzetek ellen s különösen a francziák ellen érzünk a lelkiünkben keserőséget a szerencsétlenségünk miatt... Francia kéznek a szorítását érezzük a torkunkon s felhőrdülünk miatta. De gondoljuk meg, hogy a német császári erőszak négy esztendőn át szorította durván és igazságtalanul a francziák nyakát... Négy évtizeden át vallottuk és hirdettük, hogy gonosztett volt Elzász elrablása és most mégis négy éven át segítettünk a németeknek, hogy ennek a gonosztettnek a jóvátételét megakadályozzák.« — Nagyon jól tarthatták a francziák Buza Barna urat internáltsága idején, hogy emyire el van tőlük ragadtatva. Az emberben önkéntelenül felvetődik a kérdés: miért cserélte föl gyönyörű internáltságát a tövissel bélelt miniszteri székekkel? Am úgy látszik, a Buza Barna logikáját csak mi veszszük be, a francziák ennél már sokkal okosabbak. Mert ez a logika egyenesen megdöbbentő. Francia kéznek a szorítását érezzük a torkunkon s mi mégis felhőrdülünk miatta. Finom, puha, bársonyos francia kéz és még csak nem is simogat, hanem szorítja a torkunkat, csak a torkunkat és mi mégis felhőrdülünk. És aztán: a német császári erőszak négy esztendőn át szorította durván és igazságtalanul a francziák nyakát és most mi mégsem vagyunk elragadtatva, hogy a francia kéz most a mi nyakunkat szorítja. Pedig Buza Barna négy évtizeden át — vagyis már a negyedik elemi iskolában — vallotta és hirdette, hogy gonosztett volt Elzász elrablása és mi ahelyett, hogy négy évtizeddel ezelőtt már kaszát-kapát ragadtunk volna a nyolczesztendő Buza Barna lángoló szövegaira s főlzabadiítottuk volna a nyolczesztendő Buza Barna vezérlete alatt Elzászt, négy éven át akadályoztuk a francziákat, hogy meg ne tudják verni Hindenburgot. Világos, ugy-e, hogy gyalázat, ha most Franciaországra panaszkodunk s nem csókoljuk meg a drága francia kezét, mely olyan gyöngéden szorítja a torkunkat? Pedig — Buza Barna szerint — tökéletesen meg lehetnénk elégedve, mert »akármennyit szenvedünk, még mindig sokkal jobb dolgunk van, mint volt. Belgiumnak a német csizma alatt«. Hát ebben az egyben teljesen igaza van Buza Barnának. Nekünk még mindig tulságosan jó dolgunk van, ha megengedhetjük magunknak azt a fényűzést, hogy Buza Barna legyen a publicisztánk is, a miniszterünk is. Mi is azt mondjuk, amit Buza Barna: megérdemeljük a sorsunkat: megérdemeljük, hogy Buza Barna legyen a miniszterünk.

A pénzügyminiszterium — ha nem is éppen szép, de annál szökébb — Szendéje, a kormánynak ez a vigjátéki szendéje, tudvalevőleg olyan fűrgén gyártja az új adótörvényeket, mintha egész életében ezzel a káptafával dolgozott volna s a nagy sietségben rendesen csak utólag kap észbe, hogy elfelejtette meghallgatni azokat a gazdasági érdekképviseleteket, melyek pedig azelőtt — mikor még az »Omke« igazgatója volt — az ő legszemélyesebb érdekeit is képviselték, csekély viszontszolgáltatásul annak, hogy ő is képviselte emezeknek »rothadt kapitalista« érdekeit. Legutóbb is mindössze 24 órai időt adott csak nekik arra, hogy a hadinyereségadó felemelésére vonatkozó törvénytervezetet áttanulmányozzák és észrevételeiket megtehesék. Az e célra egybehívott ankéten az érdekképvise-

letek emberei megjelentek ugyan, de előzetesen megbeszéltek, hogy a javaslat felől érdemleges tárgyalásokba nem bocsátkoznak, hanem egyszerűen bejelentik a tiltakozásukat és eltávoznak. Szende ur erre persze gyorsan elhalasztotta az értekezletet, sőt sietett is »megnyugtadni« az ankét tagjait, »hogy a mostani gyors törvénycsinálást nem kell szigorú mértékkel mérni. Nagyon könnyű most egy törvényt módosítani és ő nem csinál presztizskérdést abból, hogy az intézkedései változás nélkül lépjenek életbe. Ha hiba van benne, egyszerűen módosítják a törvényt. A gyorsan készült törvénytervezetnek nincs nagyobb jelentősége, mint régebbi időben egy intervjunak«. — Ez végre őszinte beszéd! Hogy ő nem csinál a dologból presztizskérdést? Hát csináljon! De honnan veszi hozzá a presztizst?... És hogy az ő törvénytervezeteinek nincs nagyobb jelentőségük, mint régebben egy intervjunak? Hát persze, hogy nincsen nagyobb jelentőségük! Azelőtt, régen ugyanis, a pénzügyminiszteri intervjut egy Kossuth Lajos és egy Wekerle adták, míg most Szende Pál adja a pénzügyminiszteri intervjut. Hát hogyan lehetne akkor ma egy intervjunak — akarom mondani: egy törvénytervezetnek — jelentősége?

Irodalmi beszélgetést folytatott Bródy Sándor a »Rivalda« tudósítójával a forradalom magyar irodalmáról s a nagynevű Sándor bá' megvallotta, — hajnalban: délelőtt 11 óra után — hogy ő most Krudy Gyulába van »belebolondulva«. Minthogy magunk is nagyon szeretjük Krudy Gyulát, kíváncsiak voltunk: micsoda jókat tud mondani Sándor bá' a »Vörös postakocsi« és a »Napraforgó« kitűnő írójáról? És olvastuk, ahogy itt következik: »A legdusabb, leggazdagabb talentum ez, aki valaha itt nálunk előtte megszületett és felnőtt.« Ez csak szép, mi? A baj csak az, hogy Krudy valamivel fiatalabb, mint Bródy s így nem Bródy előtt, hanem után született... De hát így szokott járni Sándor bá' mindig, ha valakit igen nagyon meg akar dicsérni. Emlékszünk, Benczurt is meg akarta egyszer dicsérni nagyon — csak egyszer, egyetlen egyszer életében! — s akkor ezt írta a nagynevű festőfejedelemről: »Mióta ezt a Benczurt mindenfelől bántják, kezd nekem roppant szimpatikussá válni. Sőt előre elhatároztam, hogy az ideit tárlaton a képeit okvetlenül jóknak fogom találni. Ha lehet. De nem lehet.«... Mert dicsérni: azt Bródy Sándor tud. Ha nem is nagyon, de agyon.

Reflexiókat fűz az októberi forradalomhoz Radisics Elemér s minthogy jobb dolga nincsen, a forradalom »aktái ből« a középosztály és a zsidóság szerepét akarja kibogozni. Hogy végső konkluziójához jusson, nem sajnál néhány zokszót a magyar főnemességről s a magyar zsentri-ről sem, de aztán gyorsan rátér tulajdonképpen mondókájára, hogy »a zsidóság a pók csodálatos művészetével szötte meg a maga hálóját egy töle fajilag idegen környezetben«, míg a szegény faji géniusznak »még csak sajtóorganuma sincs, mert a magyar értelmiség sivár közönyén ismételtelen megtörött néhány előrelátó szellemnek sajtó alapítására irányuló törekvése«. (Hogy az a magyar értelmiség sohase akar pénzt adni az ilyen »fajmagyar« publicisztikához!) Ezek után ugyebár nem meglepő a forradalmat mindvégig lelkesen helyeslő ifju publicisztának az a végső konkluziója, hogy »az 1848-iki forradalom az uralkodó magyar középosztálynak volt a műve, az októberi forradalom a zsidóság támogatásával a középosztály helyére előrenyomuló új osztályoké. Ez utóbbiak nem győzhettek volna erényeik, az előbbiek nem bukhattak volna el hibáik nélkül. Széchenyi István, Kossuth Lajos, Földváry Gábor, Fáy András, Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor, Szemere Bertalan és a többi magyar szellem helyét

egy új szellem foglalta el, amelynek képviselői Jászi Oszkár, Gábor Andor, Weltner Jakab, Göndör Ferencz, Hatvani Lajos, Purjesz Lajos, Kéri Pál, Biró Lajos, Szende Pál, Magyar Lajos és Pogány József. Az 1848-iki forradalom a magyar géniusz volt a forradalma, az októberi a zsidó géniuszé. Miután így megtudtuk, hogy az októberi forradalom a zsidó géniusz forradalma volt, most már a szerző is könnyíthet a lelkiismeretén s most már bátran megállapítja, hogy »az 1848-iki forradalom nem volt szociális forradalom abban az értelemben, hogy eredményeit: a társadalom-átalakító reformokat a politikailag és gazdaságilag elnyomott osztályok valósították volna meg. Éppen így nem forradalom voltaképpen az októberi sem, mert csak oda juttatott bennünket, ahova eddigi politikai vezéreink jobb belátása esetén a természetes fejlődés rendjén is elérkeztünk volna.« Szóval, a forradalom nem hozott semmit; ide, ahova eljutottunk általa, forradalom nélkül is eljutottunk volna. A vér megfagy ereinkben. Mi ez? Még több kell a »Budapesti Hírlap« forradalmi szellemű publicistájának? Mi hát az a végső cél, amely felé *Radisics* Elemér tör? Önök nevetni fognak: kommunizmus kell neki! Az kell neki, hogy a forradalom »végleg eltörölje az osztálykülönbségeket« és akkor »törekvéseiben megértő szívvel csatlakoznak a munkássághoz a középosztálynak porig alázott tagjai, a proletárság osztályosorsói. Ez a magyarság a feltörő új osztályoktól várja... hogy szóhoz juttatja ismét és diadalra segíti a némaságra kárhözott magyar faji géniuszt. S ez a magyarság (s itt a nagy ágyu!) a zsidóságnál hamarabb fogja beletalálni magát az új rendbe, mert ez a belenyugvás »a magyarság részéről kisebb áldozatot jelent, mint a zsidóság részéről«. A zsidóság ugyanis kapitalisztikus faj, míg a szegény »magyar faji géniusz« — *Radisics* szerint — nincs már semmije. Most tehát, mikor nincs már semmije, jöjjön akár a kommunizmus is; ő legfeljebb csak kaphat! (Amíg minden az övé volt, addig osztozásról persze szó sem lehetett.) Ezen az áron ő is hajlandó »beletalálni magát« az új rendbe, még hamarabb, mint a zsidóság. Csak még egyszer juttassa szóhoz, csak még egyszer juttassa hatalomhoz. Akkor talán még arra is hajlandó lesz, hogy Széchenyi helyett elfogadja Jászi Oszkárt, Kossuth Lajos helyett Szende Pált, Vörösmarthy helyett Hatvani Lajost, Petőfi helyett Birót, Fáy András helyett Göndör Ferenczet és Szemere Bertalan helyett Pogány Józsefet. Pedig erre a sajtócsere a szegény magyar faji géniusz, isten bizony, alaposan ráfizetne. Elő tán nem fizetne rá, de ráfizetne.

Tövis.

Reggel felé.

Álmod nehéz kárpítja megszakad,
Már győz egy nappal elmulasztott pózom:
Lobognak a szárnyas szavak
És ágyamban boldogan rugdalózom.

Oh, mért, hogy a füst egyre gomolyog
S a bankettasztal belesülyed végül...
Orditok, hentergek és dobolok,
Mig a dicsőség arcza elsötétül...

A vak lapályon, a fekete erdőn
Sarkamban az özönvíz, rohanok...
Fekszem s az éjben dübörögve, zengőn
Zuhognak mellemem a folyamok.

Fóthi László.

A boldog császár.

— V. Lajos és kora. —

(Regény.)

(16)

Irtta: KELEMEN VIKTOR.

A hírlapok szünni nem akaró lelkesedéssel fontak koszorut a hosszú háboruban lezüllött vitézek homlokára és buzdították őket, hogy ne csüggedjenek és éppoly önmegtartó hősieséggel tartsanak ki a végső győzelemig, mint a hírlapírói kar.

Amikor a Pepita-birodalomban a nyomoruság a tetőfokára hágott, a hírlapok azt irták, hogy már csak rövid ideig kell kitartani, mert például Westlandban már csak háromszor naponta szabad húst enni, akkor is legfeljebb egy fél kilót személyenként. Amikor a Pepita-birodalomban a szénhiány következtében prémés bundákban és télikabátokban éltek, szeretkeztek és aludtak az emberek, a hírlapok azzal örvendeztették meg a szerencsétleneket, hogy a háború most már csakugyan a végéhez közeledik, miután Idónia szénkészlete a legjobb esetben is csak három évre elegendő, már pedig tudvalevő, hogy szén nélkül nem lehet háborút viselni. Amikor a Pepita-birodalomban besorozták a tizenhét éveseket, az újságok legőszintébb felháborodással irtak arról, hogy az Északi-Szláv-birodalom a háborút már csak úgy képes folytatni, hogy besoroztatja a huszonegy éveseket, az iskolapadból, sőt csaknem az anya kebléről ragadván el a boldogtalanokat.

Amikor a Pepita-birodalomban már mindenki fuldoklott az elfojtott undortól és fölháborodástól, akkor a hírlapok arról irtak, hogy az ellenséges országokban immár a lelkesedés lohadásának és a bomlásnak félreismerhetetlen jelei mutatkoznak. E mű szerzője mutatványul közöl egy ilyen cikket.

*

Egy haditudósító közleménye a »Bárd Hírlap«-ban, a nagy háború harmadik évéből.

»Amikor a dicsőséges őszi offenzíva alkalmából ezer halálveszélyvel daczolva, ismét bejártam a frontot, amelyet vitéz csapataink legendába illő hősiességgel és lelkesedéssel védelmeznek immár harmadik éve, ismét módomban állott megállapítani azt az örvendetes jelenséget, hogy ellenségeink között a lelkesedés, áldozatkészség és elszántság korántsem olyan egységes és oltahatatlant, mint minálunk. Az alább következő jellemző történetet egy fogságba esett magasrangu északi szláv katonatisztől hallottam, akivel egy viharos éjjel találkoztam a kis határszéli állomáson, amelyen át a fogolytáborba kísérték. Az esetet a fogoly katonatiszt a következőképpen adta elő.

— Az északi szlávok mindenható cászája, mikor a főhadiszállásra utazott, több helyen kiszállott és sok várost meglátogatott, hogy személyes megjelenésének ellenállhatatlan varázsával új lángra lobbantsa a lelkesedés kihunyini készülő tüzét. Amerre járt, persze mindenütt pompás fogadtatások és katonai parádék jelölték az útját. Egy nap abba a városkába érkezett, amelyben az én ezredem állomásozott.

— A bevonuló uralkodót a város katonai parancsnoka fogadta tisztikarával. A mindenható cászár rendkívül szórakozottnak mutatkozott, sápadt arcából értelmetlenül merengett elő savószínű szeme. A nép nem fogadta valami rendkívüli ünnepléssel, mert az a vélemény terjedt el róla, hogy nagy része volt a nálunk népszerűtlen (!) háború előidézésében.

— Délután a város polgárai hódoltak a czár előtt. Fehérruhás fiatal szüzek menete járult a mindenható ur elé, hatalmas virágbokrétát vivén magukkal. A leányokat egy sápadt, feketehaju, rendkívüli szépségű leány vezette, sötét szemöldöke alól mélységes bánattal ragyogott gyönyörű világoskék szeme. Ő volt a leányok szónoka. Később megtudtam, hogy vőlegénye nemrégen halt hősi halált a czárért és a hazáért.

— Ez a leány, amikor a czár elé lépett, lágy, meleg hangján belekezdett a betanult ünnepi szónoklat elmondásába. Azt mondta, a nép boldog, hogy szerény városában üdvözölheti urát, akiért örömmel ontja véréit. Azt mondta, felejthetetlen ünnep ez a nap, amelyen uralkodója nagy szívének melegét ilyen közvetlen közelből érzi a nép. De amint beszélt, lassan akadozni kezdett és a szemében a zavar, a harag és gyűlölet kifejezésével viaskodott. Könnyekkel fátyolozott tündöklő szemie előtt egy komoly, szomorú, drága férfiarcz jelent meg, egy végtelen mező és egy kis jeltelen sirhalom. Körülötte megfordult a világ, egy forró ár öntötte el az agyvelejét és hangosan felzokogott. A körülötte hullámzó riadt és zavaros csöndben hirtelen előrelépett és kicsiny, rózsaszínű öklével belevágott a mindenható czár borus és kifejezéstelen arczába.«

*

Öt óra tájban Lajos átment a játékkerembe, ahová főhadsegédét várta, hogy értesülést nyerjen a legujabb hadmozdulatokról és hogy szokásos kártyajátszmájukat lebonyolíthassa.

A terem magas, fehér, arannyal czifrázott ajtaját fekete, soványarczu ajtónálló tárta ki. Lajos futólag ránézett, feltűnt neki ez a különös fej és nem emlékezett, hogy már látta volna.

— Bizonyára nem régen fogadták fel — gondolta s belépett a terembe.

Az üvegkristályos csillárok fénye beragyogta a pompás helyiséget. Ez a szoba valamikor a Terézia lakosztályához tartozott (az a kis rokokó íróasztal a két ablak között abból az időből maradt itt) és csak a császárné halála után alakították át játékkeremmé.

Lajosnak most minden eszébe jutott és elmerengve ült a kis íróasztal elé. Sokáig tündődött a multon, egészen jelentéktelen, apró epizódok bukkantak föl emlékezetében. E kandalló előtt üldögélve, hányszor beszélgetett Teréziával. Igen, ezt a szobát szerette a legjobban Terézia a komor palotában. Hányszor találta a szomorú asszonyt e kis asztal előtt, amint levelet irt, vagy könyveiben lapozgatott!

Szórakozottan fogta meg az egyik fiók kicsiny rézfogantyuját. A fiókot könnyen kihúzta. Néhány poros papírlap alatt egy könyv feküdt. Lajos kivette, maga elé helyezte az asztalra s elolvasta a címét.

»Dante: Divina Commedia.«

Közvetlenül a cím alatt pedig a császárné jól ismert vonásaival a neve: Terézia.

Lajos bágyadtan lapozott a könyvben és meg-megnézte a fantasztikus rajzokat. Némelyiket hosszabban szemlélte és csodálkozással ingatta a fejét. Lassan a végére ért a könyvnek, elfogytak a képek, visszatette a fiókba az isteni színjátékot és csakhamar elfelejtette az egészet.

Később megérkezett a főhadsegéd és részletesen beszámolt a harcsterék eseményeiről. Ebben az időben a harci szerencse nem kedvezett a pepita hadaknak, ami láthatóan elkedvetlenítette a császárt. Majd egy kis zöld asztalhoz ültek és játszani kezdtek.

Ma szerencséje volt Lajosnak, csaknem minden játszmát megnyert, ami kissé felvidította. Fonnyadt

ajka körül hervadt, idegenszerű mosoly fénylett. A játék végén még néhány szót mondott egy-egy figyelemreméltó partiról. Mikor a főhadsegéd távozott, a császár kezét nyújtott hü, öreg emberének.

*

Este Lajos korán hálószobájába tért. Egy darabig nyitott szemmel feküdt a széles ágyban, aztán lassan elálmosodott.

Most furcsa és bizonytalan fényesség derengett előtte. Homályosan az az érzése volt, mintha ködös tájak fölött szállana. Az öntudata fokozatosan tért vissza; már tisztán látta, hogy végtelen magasságban lebeg a föld felett. Mikor lenézett az összezsugorodó mezőkre és az összefutó horizontokra, amelyek rövidesen elmosódtak egy nagy, fölül és alul kissé lelapított golyó szürke felületén, kissé elszédült; körülötte fehér felhők usztak méltóságteljesen.

Hirtelen lágy, rendkívül finom és törékeny zene ütötte meg a fülét. Föltekintett e csodálatos melódiára. Magasan fölötte óriási felhő közeledett; arról áradt e bágyadt muzsika. Röptét arrafelé irányította és nem-sokára leszállt a fénylő fellegen. A zene erősödött.

Fehér ut vezetett a felhő belsejébe és Lajos elindult a fehér uton. Az ut szélén virágok nyitak a bokrok és fák tövében; de minden, minden olyan tündöklő fehér volt, mintha karrarai márványból faragták volna.

Lajos álmélkodva ballagott. Az ut kanyarulatánál egyszerre hatalmas fal vonala tűnt fel a fák között. A fehér márványfalon széles, csukott kapu volt, a fehér ut idevezetett. Amint Lajos közelebb ért, a kapu fölött feliratot pillantott meg. Elolvasta a régies betűket, amilyenek a régi bibliák czimlapjain találhatóak és a szívét hirtelen csodálkozás és áhitat töltötte meg. Vésett, aranyozott betűkkel ez a szó állott: *Mennyország*.

A kapu mellett a kis harang fogója lógott. Lajos rövid habozás után meghuzta a fogót, amire odabenn ezüstös csilingelés hangzott. Kisvártatva föltárult a mennyország kapuja és Lajos elfogódottan lépett be.

Egy magas, fehér kámszás, agg férfiú fogadta. Kezében pásztorbotot tartott; hófehér szakála a mellére folyt. Lajos nyomban megismerte Szent Pétert, aki nyájasan intett neki.

— Isten hozott, fiam — mondta szeliden.

Lajos néhány meghatott szót rebegett, azután megindult a szent oldalán. Utközben angyalokkal találkozott, akik előírászerűen szalutáltak Lajosnak.

— Ujonczok, — mondta Szent Péter — nemrég jöttök a háborúból.

Mentek tovább. A rendkívüli fényesség növekedett. A Lajos szeme erősen káprázott. Most hirtelen bántó kiáltozás növekvő zaja érkezett a fülébe; balra nézett, ahonnan az ordítás hallatszott; egykis felhőszigetet pillantott meg; kérdő pillantást vetett kísérőjére.

— Kik zajonganak ott ilyen pokolian?

— Azon a kis szigeten a jó lelkek laknak — válaszolt a szent.

— De miért e fülsiketítő láрма a mennyek birodalmában? — kérdezte Lajos.

— Most háboruszkodnak.

Lajos meglepetésében eltátotta a száját.

— Itt... háboruszkodnak... és miért?

— Ha érdekel, elmondom — mondta szolgálatkészen Szent Péter. — Figyelj ide. Újévkor történt. A jó lelkek üdvözlő iratot akartak az Urhoz intézni, hogy megköszönjék mindazt a jót, amelyben itten részük van. Megállapították az üdvözlő irat tartalmát és a konceptust odaadták letisztázás céljából egy szép írással rendelkező léleknek. A jámbor óriási ambíció-

val fogott a nem mindennapi feladathoz. De alig kezdett munkájába, megtörtént a baj. Amikor ugyanis odáig jutott az írásban, hogy: »Mi, a Mennyország lakói...«, az a lélek, aki diktálta a szöveget, letette az impurumot és így szólt: »a Mennyországot két n betűvel kell írni«. Ezt meghallotta egy másik lélek és hangosan azt mondta: »A Mennyországot csak egy n betűvel kell írni«. Ebből vita támadt, amihez sokan csatlakoztak. Röviddel az affér után két pártra szakadtak a jó lelkek, az egy és a két n betű harcosaira. Egy öreg és tapasztalt lélek, mikor látta, hogy mily ru' vizsály ütötte fel fejét a mennyországban, azt tanácsolta, hogy az üdvözlő iratból egyszerűen hagyják ki a vitás »Mennyország« szót és nasználják például ezt a fordulatot, hogy: »Mi, birodalmad boldog lakói...« és így tovább. Ezt a bölcs és nyíltszívű öreget a megdühödött lelkek csaknem agyonütötték. Azóta szakadatlan a harc, immár négy hónapja dula a vad tusa.

Lajos elszomorodott; mélyen lehorgasztott fejével ballagott Szent Péter mellett. Nemsokára valami különös teremfélébe értek, amelynek tulsó végében hatalmas trónus ékeskedett. A teremben feltűnő sürgésforgás volt, kis fürge szárnyas angyalok rohantak össze-vissza. Az aranyos trónus oly kápráztató fénynyel ragyogott, hogy Lajos nem bírta ráemelni a szemét. Szent Péter biztosan vezette a trón zsámolyáig, ahol leborult és homlokával megérintette a földet. Lajos követte példáját.

— Kelj fel a porból, halandó — zengte egy mély csodálatos hang. Lajos fölkelte és most már kissé körül nézett. Egy angyal közeledett feléje; a melle tele volt kitüntetésekkel. Lajos megismerte Mihály arkangyalt.

— Lépj közelebb, — sugta Mihály — az Ur kegyes lesz veled szóbaállni.

Miközben előbbre léptek, Lajos ujjával a Mihály mellén ragyogó arany vitézségi érem felé bökött.

— Miért kaptad ezt? — kérdezte.

— A bátorság előtt tanusított ellenséges magatartásomért — mondta Mihály arkangyal szerényen. Lajos roppant csodálkozott ezen. Ekkor már közvetlen az Ur trónusa előtt állott. Mihály arkangyal elfoglalta helyét az Ur jobbán; baloldalt egy görbe orru, göndör szakállu angyal ült. Lajos azonnal fölismerte, hogy izraelita és ez a felfedezés rendkívül kellemetlenül lepte meg. Az Ur, aki belát a vesébe, észrevette ezt és bocsánatkérő mosolylyal így szólt:

— Látom, meglep a dolog, gyermekem. Hidd el, magamnak is nehezemre esett bebocsátani őket a mennyországba, de kénytelen voltam vele. Birodalmam pénzügyi helyzete ugyanis nemrégiben alapjában megrendült. E derék arkangyálnak hervadhatatlan érdeme, hogy ismét nyílt tengerre vezette az állam hajóját a válság sziklazátonyai közül. Jutalmul trónusom baloldalán foglal helyet. Továbbá ő a közéletmezés angyala, e téren is a legnagyobb zavarokkal küzdünk és emiatt is nélkülözhetetlen.

Az Ur elhallgatott, majd rövid szünet után ekképpen folytatta:

— Bizony, gyermekem, a dolgok már nagyon zudarul álltak. Egy izben már végrehajtást is vezettek a mennyország ellen. Azt hittem, nem élem túl a gyalázatot, de úgy látszik elég erős szervezetem van. Egy délelőtt megjelent a végrehajtó, egy ördög-pofájú ügyvédjelölt a becsüs társaságában. Leült oda a kis asztalhoz és mindent jegyzőkönyvbe vett, amit csak meglátott. A szemtelen becsüs állandóan az orrát fintorította és kijelentette, hogy ennek a sok avult lomnak egyáltalában semmi értéke sincsen. »Pedig fedezetet kell találnunk«, — makacskodott az ördög-

pofájú ügyvédjelölt és azt indítványozta, hogy vegyék föl mindenható hatalmamat«. »Bah, hetven korona« — mondta a becsüs. Ó, igen nehéz idők valának azok! Az árverés napja sem késhetett soká! Ekkor megjelent Samu arkangyal és mi meg voltunk mentve. Ő ugyanis kijelentette, hogy itt minden az övé és igénypert indított. Rövidesen csödbe kergette a végrehajtót.

Az Ur elhallgatott; a mély csenden a szférák zenéje halkan szűrődött át.

— Van-e valami kívánságod, gyermekem, aki itt állasz az örök fényesség kapuja előtt? Ha van, beszélj, kegyes leszek.

Lajos eltűnődött; egy gondolat sikoltott fel az agyában.

— Uram, — kezdte bátortalanul — vess véget a háborunak.

Az Ur nagy, ragyogó szemét Lajosra függesztette szomorúan. Fényes homlokára felhő árnyéka borult.

— Nincs hatalmamban, — mondta mély bánattal — csak azokban a szivekben tehetek csodát, amelyek hisznek bennem.

Mély fájdalom nyilalt a Lajos szívébe, könnyek homályosították el a szemét. Szárnyak suhogását hallotta s úgy érezte, mintha szédületes sebességgel zuhanna lefelé. A fényesség elfoszlott már és mély homály vette körül. Nemsokára érezte, hogy repülésük gyorsasága csökken. Fölnyitotta a szemét és valamennyire megnyugtatta, hogy Mihály arkangyal mellett repült. A homályból lassan egy fekete fal komor és sulyos konturjai merültek föl. Leszállottak egy kapu előtt, amelyen aranybetűkkel ez a felírás diszlett: *Pokol*.

Különös szorongás lopózott a Lajos szívébe. Mihály arkangyal hármat kopogott a kapun, mire az azonnal kinyílott és egy szurtos, fekete kis ördög dugta ki a fejét a nyíláson.

— Kérlek, vezesd uradhoz ezt a halandót — szólt az arkangyal; majd leereszkedően így folytatta: — Van egy cigarettád?

A kis ördög megkínálta. Mihály rágyújtott és ekképpen szólt:

— Az én uramat ugyanis nem kevésbé bántja a cigarettafüst, mint a te uradat a tömjén füstje.

És kezével könnyedén bucsut intve, elszárnyalt a borongó ürön át. Lajos egy pillanatig még utána nézett, de a fürge kis ördög bevágta a pokol kapuját.

Elindultak a homályos uton, amely tele volt rémségekkel. Denevérek csapódtak a nyöszörgő fák között. Az ágak között valahol egy vén bagoly huhogott vészesen. Macskák borzalmasan sivalkodtak és nyivákoltak. Nemsokára egy ijesztő palota elé értek és beléptek a nyitott ajtón. A tágas előcsarnokban serény ördögök forgolódtak. Az épület beosztása egy kissé hasonlított a metropoliszi hadügyminisztériuméhoz. Balra a padlón hatalmas vas csapóajtó volt, amely alól kissé eltompulva rettenetes és vérfagyasztó üvöltözés hallatszott. Lajost kimondhatatlanul kínoztta ez a lárma s idegesen fordult kísérőjéhez:

— Ugyan kik üvöltöznek ott — kérdezte.

— Ott az elátkozott lelkek laknak — válaszolt udvariasan az ördög és hosszukarmu mutatóujjával a csapóajtó felé bökött.

— És vajjon miért lármáznak? Talán a bűnhődés olyan rettenetes?

— Ó dehogy, — mondta elnézően a kis ördög — szó sincs róla. A modern ember számára már nem is olyan elviselhetetlen a pokol. Némelyek kifejezetten

jól érzik magukat. E lármának egyéb oka van. Az elátkozott lelkek ugyanis háboruszkodnak egymással.

Lajos álmélkodva meredt a kis ördögre:

— Hogyan... hát itten is... és miért?

— Ha érdekel, szívesen elmondom, — válaszolt az ildomos ördögfi. — A viszálykodás eredete ujévig vezethető vissza. Ujévkor ugyanis az elátkozott lelkek elhatározták, hogy deputációt fognak a Sátánhoz küldeni azzal a kéréssel, hogy a kötelező kénköadagokat csökkentse, mert mindnyájan betegek már e miatt és nem bírják tovább. Már mindent megbeszéltek, nem maradt más hátra, mint kiválasztása ama férfinak, aki a küldöttséget vezetni fogja és előadja az elkárhozottak méltányos kívánságát. A választás korántsem volt könnyű; a világtörténelem legkiválóbb szónokai mind együtt vannak itt és bármelyikre is esett volna a választás, a többiek megbántódtak volna. Ezt senki sem akarta s éppen ezért elfogadták egy öreg politikusnak azt a javaslatát, hogy jelöljenek néhány kiváló szónokot, akik közül azután választás útján állapítsák meg a deputáció vezetőjét. Hosszas tárgyalások és viták után három szónokot jelöltek, akik között erre elkezdődött a legádázabb, legelkeseredettebb és legpiszkosabb választási harcz, amelynek valaha a pokol színhelye volt. A hiru jelöltek elkezdték a legvadabb agitációt, ösdi kortesfogások, fantasztikus panamak és rendkívüli méretű vesztegetések undorították a pokol lakóit. Az egyik jelölt ekkor aljas fegyverhez folyamodott. Azt ígérte ugyanis azoknak, akik rá fognak szavazni, hogy napi kénköadagjaiknak egy tizedrészét átvállalja. Ez az ellenőrizhetetlen ígélet nagy izgalmat keltett; a választók kiszámították, hogy a jelöltnek, ha ígéletét meg akarja tartani, már az első napon meg kell fulladnia, tehát nyilvánvalóan hazudott. A kijátszott választók másnap agyonütötték jelöltjüket. A másik két jelölt között pedig még ma is javában folyik a harcz.

Lajos elszomorodva ballagott tovább, a folyosón, amelyből jobbra és balra ajtók nyíltak, mint egy nagy hotelben. Az ajtókon kis felirások tűntették fel a lakók neveit. Lajos sorba elolvasta a kis táblákat és csodálkozva tapasztalta, hogy csaknem valamennyi minisztériuma együtt van e helyen. Egy másik épületszárnyban a rossz költők bünhödtek. Lajos megkérdezte, hogy milyen büntetést mértek ezekre. A kísérelő elmagyarázta, hogy e szerencsétleneknek váltott ördögök olvassák föl éjjel-nappal költeményeiket. E rettenetes büntetés a legtöbbit már néhány nap alatt lelkileg és testileg egyaránt tökéletesen összetöri.

A folyosó egy hatalmas, hatszögű terembe torkolt, amelynek kupolás teteje alatt átható szagu ködök terjengetek. A terem egyik oldalán trónus emelkedett. A trónuson hanyagul pihent a Sátán. A Lajost kísérő kis ördög mély meghajlással lépett ura elé és érthetetlen nyelven mondott valamit. A Sátán komor, beesett és öreges arcza földerült egy pillanatra és csaknem nyájasan intett Lajosnak, hogy lépjen közelebb.

— Nagyon örvendek, hogy Felsőged látogatásával megtisztelt, — kezdte éles, elviselhetetlen hangján. — Higyje el, az embernek, akarcum mondani az ördögnek is jól esik olykor elbeszélgetni és panaszkodással enyhíteni a reneteg bajt, amelylyel küzdeni kell. Mert bizony az élet itt már elviselhetetlen. Napról-napra látanom kell, hogyan csökken hatalmam, mily rohamosan! Gyakran foglalkoztat az a gondolat, hogy lemondok trónomról és valami megfelelőbb pályára lépek. Persze az én koromban már nehezen megy az ilyesmi. Valóban, egészen tanácstalan vagyok! Azokkal a határtalan komisszárogokkal és gázságokkal szemben, amit az ember

kitalált, teljesen háttérbe szorulok: Bizony alaposan szétrombolta önbizalmamat ez a háboru! Nem Felsőzeli Felsőged, milyen gondjaim vannak. Már nem győzöm az érkező lelkeket elhelyezni és az agyvelőm kiszárad az új büntetésnek kitalálásában!

Sápadt volt, sovány arczán nyomot hagytak a súlyos gondok. Lajos egy kis részvétet érzett iránta, majd hirtelen egy gondolat cikázott át az agyán és e szavakkal fordult a Sátánhoz:

— Egy dolog segíthet rajtad, Sátán. Vess véget a háborunak.

A Sátán Lajosra vetette izzó tekintetét. Ránczos homlokára mély árnyék borult.

— Nincs hatalmamban, — mondta leverten — csak azokban a szivekben tehetek csodát, akik hisznek bennem.

Nehéz, fojtó csönd támadt. Lajos menni készült, de a Sátán aggodalmasan fordult feléje, mondván:

— Maradjon még egy kissé Felsőged. Nem is hiszi, mennyire sokra becsülöm az uralkodókat. Ez nekem való társaság volna, de sajnos, rendkívül ritkán van bennük részem, nem tudom miért, de az uralkodók valamennyien a Mennysorság felé gravitálnak.

Lajosban e szavakra furcsa kíváncsiság támadt. Előrelépett.

Megenged egy kérdést? — kérdezte.

— Akár kettőt is! — kiáltott lekötelező mecsolylyal a Sátán.

— Mondja meg nekem, — kezdte Lajos akadozva — van-e itt valaki a családomból?

— Sajnos, senki sincsen.

Lajos megkönnyebbülten sóhajtott.

— És soha senki nem volt itt a dinasztiaiból?

— De igen, Felsőg. Dicső őse, Oroszlánszivü Zebulon itt élt egy darabig. Ugyanis vesztett háborui után megtizedeltette a hadseregét, azt gondolván, hogy a csufos vereségek okát katonái személyes gyávaóságában kell keresni. Oroszlánszive nem rettent vissza a méltó büntetés kiszabásától. Persze, ezért halála után bünhödnie kellett. Az enyhítő körülmények figyelembevételével négyezer évi vérfürdőre ítélték. Az ítélet jogerős volt és Oroszlánszivü Zebulon megkezdte a büntetés kiállítását. De röppe hárcmszáz esztendő múlva távozott mindnyájunk őszinte és mély bánatára, mert igen kedves, finom ember volt. De kénytelen voltam a hátralékos háromezerhatszáz esztendőt elengedni. Rendkívül előkelő protektorai voltak.

Lajos megnyugodva lélekzett föl és azt mondta, hogy most már mennie kell. A Sátán elérékenyülve vett bucsut tőle; szemében vörös könnyek csillogtak. Kisérelőül egy ördögöt adott mellé, aki hazavezesse. Amikor Lajos ránézett erre az ördögre, hirtelen igen kellemetlen érzése támadt. Nyugtalanul töprengett, hol látta már ezt a különös, fekete, sovány arczot. És hirtelen világossággal eszébe jutott az új ajtónálló, akivel a játékszem küszöbén találkozott. Kényelmetlen érzésekkel haladt mellette egy ideig, majd amikor a hatszögű terem egyik ajtajához érték, hirtelen hczzáfordult:

— Nagyon messze vagyok Metropolisztól, — kérdezte szorongva.

— Nem, — válaszolta a fekete ördög rejtélyesen mosolyogva és föltárt egy magas, fehér, aranynyal czifrázott ajtót.

Ismerős terem tárult Lajos elé. Belépett és valami végigborzongott a hátán; megdöbbenve tapasztalta, hogy otthon van.

(Folytatása következik.)

Rejtőző üdv.

Változó arcok és tűnő szavak,
az élet is valahogy elszalad,
s horgonyom máris kivetém;
szemlélni céljaim már nem merem,
naptalan üszkösödik gyökerem,
magányosságom sűrű szigetén.

Mégis, tul vágyakon és tul zäjön,
valami tiszta üdvre szomjazom,
amilyen, ó ég, nincs is tán,
vagy ködös mélyen busong, ha akad,
s fel nem törhet — lélekbevert szavak
komoran omló grádicsán.

Szilágyi Sándor.

Krónika.

Fajok osztályharcza és imperialista abszolutizmus.

— jan. 17.

Még nincs hetven éve, hogy Bach miniszter a fejünkre borította fekete-sárga köpenyegét, amely a világpolitika szövetének legdurvább s egyben legpiszkosabb szövetéből került ki. Bach miniszter és bérenczei ugyancsak megfogták undok köpenyük alatt a halálra szánt magyar fajt. Az üldözök dühös lármaja és az üldözött segélyt sikoltó kiáltása persze visszhang nélkül vészett el az abszolutizmus kietlen pusztájában. A nagyvilág a maga érdekeivel volt elfoglalva. Nem volt ideje reánk figyelni. Akkor sem volt az ég alatt senkink, legfeljebb tán — a legendákból ismert babonás éjféle órán — Árpád apánk robbant ki sirjából, ötvenezer honfoglaló lovasa élén s nézett körül egy kicsit, hogy vajjon az ősi államépületben, amelynek alapkövét ő rakta le, mit csinálnak »a gyerekek»? Mert ő, intuitív egyéniségének évezredekre érző zsenijével, végtelen tartósságának tervezte a magyar állam hatalmas épületét, amelynek pompás, lakályos emeletén hódító magyarjait szállásolta el, míg a nem annyira higiénikus, de mégis csak emberséges szuterrénben a leigázott népségeknek adott szállást. Ám nehogy emiatt barbárnak mondja valaki Árpádot. Ilyen volt akkor egész Európának állami berendezése: fenn a hódító faj, a kardja markolatát szorongató, vaskezű uralkodó osztály; lenn, a mélyben pedig, az ásó, kapa és ekeszarva mellett, az elnyomott, kérges tenyerű rabszolgák.

Az itéletnapjáig eléldegélhetett volna a világ és benne Magyarország ezzel a berendezéssel, ha közben az uralkodó osztály imponáló erkölcsi fölénye magához nem csábítja a pinczében lakó rabszolgáknak minden tehetséges emberét. A mélységből mindig többen és többen tülekedtek elő az emelet bejárója felé, az idegen szolganépből a nagyszámu, módos, tanult városi polgárság rekrutálódott, akik — hogy

csak a magunk portáján történekről beszéljünk — elmagyarosodván: jussukat követelték a patriciusoktól, éppen a magyarságuk révén.

Csunya per, hosszú huzavona támadt ebből. A két osztály örve alatt tulajdonképpen két faj vivta meg az örökségi harcot: az ősmagyar patriciusok és a tegnapi származásu indigenák. A história egyik fejezetében — amelynek »negyvennyolczas forradalom« a czime — egész objektivitással letárgyalja, hogyan sikerült a jött-ment, ujdonsült magyaroknak betörni a patriciusok otthonába s hogyan kerítették hatalmukba az állambáztartás berendezését.

Ekkor csapott aztán öklével a perlekedők közé az abszolutizmus, megrémülvén a forradalom következményétől: az adóalap elvesztésétől. De a két balkezes önkényuralom úgy járt, mint Szent Péter, mikor egy hangya megcsipie s a megharagitott apostol erre egy maréknyi pánccélos rovar ragadt ki a bolyból és bosszúból bünsőnek, ártatlannak a csontját egyaránt megropogtatta, míg végül a legflegmatikusabb hangyát is úgy feldühítette, hogy — amit életében sohasem tett — csipett, mint a nyelves asszony szavahangja. A politikai elnyomatás markában szorongó magyarsággal is az történt, hogy — szinte-szinte azt mondhatnók: az abszolutizmus áldásos segítségével — hatalmas, megbonthatatlan társadalmi maffiába tömörült, amely önkénytelen szervezettségében oly messzemenően szélsőséges volt, hogy »a pusztázó betyár és a pusztá ura egy követ fujt«. Nem csoda, ha egy szép napon rájöttek az abszolutizmus derék, honi képviselői is, hogy ők, akik a szabadságharcot leverték, voltaképpen diadalra segítették a forradalmat. Képzeltetni a megrökönyödésüket, midőn kinyitották a markukat s abból harapásra készen, egy tömegben hullott ki az indigenák friss tetterejétől megerősödött ötmilliónyi magyarság, amelyik olyan életerővel, egészséggel és hangyaszorgalommal vágott neki az amerikai arányu fejlődés meredélyének, hogy az egész világ elámulhatott volna rajta, ha érdemesnek találja odafigyelni. Csakhogy a nagyvilág ezuttal sem nézett ránk, mert hiszen ugyanazon a meredélyen törekedett fölfelé, amelyen mi kapaszkodtunk és sokkal inkább el volt foglalva a saját ösvényének követésével, semhogy jeles igyekezetünket legalább egy szerény »for ever« kiáltással jutalmazta volna...

Ha az olvasó már idáig haladt velem, anélkül, hogy »a forradalmat segítő abszolutizmus« és »az osztályharcot vivő fajok« bonyodalmas és paradox igazságán fennakadt volna, tegyen még egy utolsó lépést és fél-lábbal az elmúlt forradalom történelmi sirhantján állva, nyugtassa a másik lábát a mai forradalom frissen hányt barrikádjára. A történelem eme két halmáról nézzen le aztán, mint egy új rhoduszi kolosszus, az idő tengerére, amelyiknek síkján, mint egy óriási lajstromon, azoknak a millióknak neve van felírva, akik ezer-nyolczszáznegyvennyolcz és ezerkilencszáztizennyolcz históriai csuca között éltek és élnek. Az idő tengerén volt közben szélcsend és vihar, áthaladt rajta sok kicsi

és sok nagy hajó, de ezeknek nyoma elveszett a változékony hullámokban; csak a milliók nevei maradtak meg. De hát valljuk meg: történhetik-e nagyobb, miniket jobban érdeklő dolog, mint hogy embermilliók támadnak az idők hullámában?

Magyarországon is sok minden történt negyven-nyolcz óta, de a legnagyobb horderejű dolog, a többi esemény ősoka mégis csak az volt, hogy a magyarság száma megduplázódott. A haladás ösztökéjének szurásai alatt a pincze sötétjéből új tömegek törtek a magyar kultúra napfényjárta emeletére. Kicsoda ismeri ezeket az indigenákat? A polgári világ eszmeköre távol áll tőlük. Ajkukon a nemzetköziség jelszavával magyar nyelven tagadják magyar voltukat. Szemük és kardjuk éle csak kivivandó jogaikra irányul, ne is csodáljuk, ha a régi magyarsággal együtt a régi Magyarországot is elveszítik.

Ugy látszik, hogy a történelem, akár a rossz diák, megismétli a feladott leczkét. Ujból itt vannak a jusukat követelő tömegek s hogy tökéletes legyen a hasonlóság: az abszolutizmus képében itt van a torkunkon a francia imperiálizmus hátán ágaskodó nemzeti-ségeek marka. Ugy látszik, mintha ezek a leigázott fajok — amelyek állandóan táplálták és regenerálták a magyar fajt, mint valami kifogyhatatlan vérforrás — most kitornek szűk öbleikből, hogy elsodorják megvénült törzsünket. És ha a történelem csakugyan olyan rossz diák, hogy a megismételt felmondáskor »belesül« a leczkéjébe, akkor aztán igazán nincs más hátra, mint hogy »lasciate ogni speranza«. De lám, hála istennek, ott áll a rossz tanuló háta mögött a nagy sugó: mosszió Clémenceau és csendesen besegíti a dadogót az abszolutizmus nyomán az elnyomatás vizeire. Igen, a történelem tudja a feladott ismétlést; a nyugati imperiálizmus bérenczeivel: a nemzetiségekkel, már kinyújtotta kezét a maroknyi hangyaraj, a magyarság felé. Már markába is szoritott bennünket, már töri a csontunkat, már a hidegvérűeket is megtanítja csipni, már gyurja a markában azt a maffiát, amely nem fog válogatni az eszközökben és egy adott pillanatban, mint egységes hatalom, pusztán a tömegsúlyával helyre fogja billenteni a balsors mérlegét.

Óh, az elmondott paradox igazságoknak roppant reális alapjuk van, de nem az elvek légies talpkövéen, hanem azoknak a huszonöt botoknak megfogható valóságán, amelyet a szerbek oly bőkezűen utalványoznak ki a »megszállott« magyaroknak. Bizom benne, hogy a deres és azok a pofonok, amelyeket a csehek és az oláhok a piros-fehér-zöld kokárda ellenében fizetnek le, épp aznap érik el a tökéletes, észretéritő hatást, amelyik napon a tulontul elhízott nyugati imperiálizmus majd összeroppanik. Bizom abban, hogy a magyar kulturát aznapig semmiféle jóakaratu doktrina sem tudja tönkre tenni és hogy az emberi okoskodás kátyuiból a nem gondolkodó természet ösztönös erői majd csak kihúzzák. De bizom legfőként azoknak a százmillióknak világot megváltoztató súlyában, akik ugyanazon kórságban sinylődnek, amelyben mi.

Ha a középeurópai fronton az egész szövetkezett világgal szemben megálltuk a helyünket, ott is teszünk talán majd egy emberszámot, ahol a nyugati imperiálizmus hadseregei ellen a keleteurópai demokrácia légiói fognak majd egykor felvonulni.

Fábián Ernő.

IDŐSZERŰ STRÓFAK.

Pogrom.

Hiába multak el évezredek,
Hiába éltek lelkes emberek,
Erkölc, élet hiába finomult,
Sirjából újra visszatér a mult.
Költő, ne zengj te már több éneket,
Művész, ne alkoss szobrot, képeket!
Ha rombolnak még ősgonosz tanok,
Álmod hazudva, úgy minek ragyog
Az égi szikra fénye képen, szobron?...
Künn dul a pogrom!

Óh, kongó frázis: emberszeretet,
Mért nem telited meg a sziveket?
Te volnál hát az örök, drága kincs,
A lelki ékszer, mely ha kell, sosincs.
Nagy érzés, amely közzájon forog,
Fennen hirdetnek testvér-páholyok,
Tetőled hangos minden iskola,
Rólad papol lelkek hü pásztorai...
De téged gunyol füstölgőn a rom,
Ha dul a pogrom!

Óh, rügyfakasztó forró napsugár,
Bizony heved éltékozolni kár;
A természet minek is ébredsz,
Ha undok féreg mindent beszennyez?
Ki ne imádná a zsongó tavaszt,
Amely ezernyi új gyönyört fakaszt,
Mikor két ifju szív egymásra lel,
Mikor kinyíl a szűz virágkehely...
Nyomán új rügy pattan a fán, a bokron,
S künn dul, a pogrom.

Ti öreg, tincses, kaftános zsidók,
Ti nem vagytok e világba valók!
Mily átok tartja fogva lelketek,
Hogy nem lehet nyugalmat lelnetek?
Miért is vagytok hajszolt páriák,
Kiket kigunyol s megvet a világ?
Mért taposnak el, mint a férgeket,
Mi hát a nagy és szörnyű vétetekek,
Hogy irgalmatlan üznenk át a poklon,
Ha dul a pogrom!

Óh, hajtott, öreg, kaftáncs zsidók,
Ti nem vagytok e világba valók...
Ti úgy jártok ma itt a föld felett,
Kikről az idő megfeledkezett,
Az óvilágból egy kort itt hagyott,
S az közöttünk él, bár már rég halott.
Idők szárnyán a kultúra rohant,
De ti maradtok mélyen ott alant,
Konokság bénit holt és régi ponton,
S irt, irt a pogrom.

Körös Mihály.

Saison.

Farsangi levél a hercegnő-polgártárshoz.

— jan. 17.

Hercegnóm, virágszálam, vagy időszerű banalitással: polgártársnóm, be kell vallanom önnek, hogy unom a politikát, az elégedetlen nyilatkozatokat, az epéskedő vádakot, a fékevesztett fenyegetéseket, unom és unom, pedig nagyon szeretném — ha érdekelne. Bevallom azt is, hogy irtózom az utczasarkok ordító felhívásaitól, az émelygőssé vált tömörülésektől és kinosan rágódok át egy politikai vezércikkben, mint hajdanán Tacitus érthetetlen mondatain. Azt is bevallhatom, hogy nagyon és sajgóan sajnálom, hogy most élek, ebben a csuf, tétova, akaratoskodó átmenetben, a nyomoruságok, bizonytalanságok és büzös vadságok világában, amikor nincsen nyugalom vastag és fenséges könyvek olvasásához és amikor Csajkovszkij édeskés dallamait ostoba, profán puskapuffogás kíséri a magányosnak hitt téli éjszakában. Ó, hercegnóm, fájlalok minden elhervadó percet, mely a ma ránczos, zavaros, piroskötényes ölébe hull és sajnálom minden ifju lelket, minden zsenge, nyugtalan kezét, mely Byron, vagy az Anyegin lapozgatása helyett buta fegyvereket tisztogat, vagy viharos-vörös-kokárdákat tűz fel hetyke kalpagjára.

Nincs hitem, drága hölgyem, nincs politikai valóságom, nem tudom: hogyan lesz jó, hogyan lesz végzetes? — de roppantul fáj Erdély, meg a Tátra, meg a Vág völgye, meg fájnak a lusta, nyájas déli városok, melyeket eddig magyarnak tudtam. Rajongva, lelkes türelmetlenséggel mindent meg akarok őrizni, ami szép volt, ami magyar volt; meg akarom menteni a boldogság, az élet mosolygós gyöngyeit, de ügyetlenül és fáradtan állok meg e szócska előtt: hogyan? Fegyverrel, vagy szelidséggel, ravaszsággal, vagy becsülettel, fenyegetéssel, vagy türelmes reménykedéssel? — nem tudom, hercegnóm. Hanem az jut eszembe, hogy a reménytelen betegségek ellen van a legtöbb orvosság és lehajtom fejemet, mint elbusult holló az életelen télben. Nagyon fáj, hogy ilyen csunya minden, fáj az átkos zürzavar, a puskaropogás, a vad tömeg röheje, a feldult kuriák kiáltása, hódító kanászok rekedt rikoltása, részeg rablók rőfögése, ijedtségű emberek karavánja és várom, vágyom, akarom, hogy ez a mocskos, fájdalmas igazságtalanság mielőbb elmuljon, de — óh! mit csináljak? Nincs hatalmam, nincs erőm, de még csak egy duzzadó, helyesnek hitt ötletem sincsen, mint bárgyu, sápadt halálraitéltnek, aki mielőbb túl akar esni a kellemetlen ceremónián.

Hercegnóm, fáradt vagyok, meg reménytelen, mint sárga őszi alkonyat. Nem bízom már emberekben, elvekben, erőkben, nem hiszek már Istenben és igazságban, utálok az életet és sajnálom magamat, szegény, szálnalmas szöke éneket, akikből egy század előtt derék, megelégedett ifju válhatott volna. A banális bidermeier sima, édeskés nyugalomában sokat lehetett törődni

nőkkel, poémákkal, álomfejtéssel és haszontalan ábrándokkal, melyeket ma még mosolyra sem érdemesítenek. Be jó is lett volna farsangra készülni, csokolódzó galambokat festegetni az emlékkönyv kijelölt lapjára, a Dorottyán kaczaggni estvéli gyertyafénynél, beszélyt, vagy itészi írást írni az »Aurora« számára, a himzett mellény alatt érzélgős szívet rejtegetni és reggelenként hosszasan bibelődni a pomádés hajzat csigás hullámai-val. Be jó is lett volna a honi költészek barátságával dicsekedni, Mozart ur muzsikáját előadni a spinéten szende szemöldökű hölgyek társaságában, kék frakkot öltetni a cukrászbolti találkozásra, Heine verseit szavalni porcellán fülekbe, árnyképek kivágásában jeleskedni, fehérharisnyás bokákat megcsókolni a szalón álmatag homályában és másnap elszökni a kékszemű hölgyvel a bécsi gyorskocsin, amint az számos regényben olvasható. És megöregedni a kiegyezés után, meleg toquet viselni a deres koponyán, fejcsoválva fogadni az olasz háboru híret, párolgó kávét és mazsolás kuglófot reggelizni elégedett csámcsogással, tünődve pipázgatni, mint nagyapó a »Családi Naptár« fedelén, szabadságharczról és Petőfi barátságáról regélgetni, haragban lenni a császárral és liomlokon csókolni az aranyhaju unokákat, azután pedig egy halk, fehér, téli délutánon csendesesen elszenderülni a karosszékben.

Óh, távoli hölgyem, fáradtan fájlalom, hogy ebbe a sirámos, idegen világba kerültem és az is bánt, hogy nem változtathatom meg a világot, a jelen kaotikus történelmét, mint ahogy azt egy antik Isten tenné Hellasz kedélyesen kék egében. Bevallom, szeretnék futni vissza, vissza, redőtlen, felhőtlen gyermekévekbe, egy öreg udvarház füstös, potrohos falai közé, himes réteken szeretnék szaladni vidámzöld lepkehálómmal, a kis patak folyondáros hidján szeretnék átszökellni és felrebbent madarak után szeretnék együgyű szavakat küldeni. És a hazatérő bivalyokat szeretném megbámulni, a békés, álmos por szikrázását nézni az izzó alkonyatban, lánczot szeretnék csinálni a pitypang szárából, összekulcsolt kézzel, ájtatos ajakkal imádkozni szeretnék a merengőszemű Madonnához, aki az ágy felett örkdött az alvók hertyogós békéjén és mégegyszer látni szeretném a vacsora után borozgató öreg urakat. Mosolyok, messzeségek, mákonyos multak, mulató farsangok... elhagytak már engem, mint szegény szerelmezt az aranyra éhes szeretők. Szobám ajtaján nem kopog be a jókedv, csuf zivatar van odakünn, puska ropog és valahol felreccsen az almáriom vénhedt zára; senkinek se jut eszébe utra kelni disznótorokra, lakodalmakra, hejehujás keresztelőkre. Vészes meg siralmas dolog az utazás és a mámoros dáridók, mint elfagyott bazsa.ózsák, nem viritanak ki többé ebben az országban.

Ah, irigykedve tudom, hogy Párisban vig élet folyik, hogy a Themse partján minden a régiben maradt, mégis legjobban szeretnék egy komor, kripta-szagu kastélyba elvonulni, mint Madách Imre, ahol siket csendben, szelid szunnyadozásban élhetném le hátralevő napjaimat órajavitgatással, alkimista kísér-

letekkel töltve el az időt, avagy dohos káptalan könyvtárában szeretnék meghuzódni, mint humanista szerzetes és sima, tünődő lélekkel szeretném lapozgatni Boetius filozófiáját, vagy Theokritosz bukolikus költeményeit. Vagy talán széles, álmos falusi házba vágyom, ahol tyukok kotyognak az ablak alatt, a zörgős szekér előtt fájdalmas nyikorgással nyílik a kapu, reggelire hideg hust és langyos kék tejet hozna a kulcsörgetős gazdasszony, a nagy fehér szobákban pedig higgadt hangulatok usznak, mint dédapám pipafüstje. Hortyogós, kutyaugatásos falusi éjszakákra vágyom és a gyertya eifuvása után lomhán, háborítatlanul szeretnék aludni, mint elátkozott királyfi és meg szeretném álmodni azt, hogy vajjon érdemes-e még egyszer felébredni Árpád átkoktól sujtott hazájában?

Szenteleky Kornél.

Toll és tőr.

— jan. 17.

Magyar Polgár-Párt. Végre a polgárok is pártba tömörültek: a munka, a magántulajdon és a területi integritás alapján. Legfőbb ideje volt, hogy összefogódzzanak, mert már árván és akarattalan ingadoztak a saját földjükön. A talaj meglazult a lábuk alatt és az egészséges törzset az idők vihara pusztulással fenyegette. Mentsék meg, ami menthető: saját épségükkel együtt tengődő-lengődő országuk egészségét és jólétét is, ami utóvégre egyet jelent. A polgárság, amelyet nem a szervezeti propaganda, hanem a világháború inséges esztendei és a felismerés szocializáltak; a polgárság, amelyet megedzett az új kor levegője, amely érzésben, gondolatban, törekvésben evolvál és hozzásimult a fejlődő eszmékhez — ez a polgárság most is nemzetfentartó elem, mert ő az ország értelmisége, a gyere és tüdeje — ereje szóval. Kereskedők, iparosok, tisztviselők, mérnökök, ügyvédek, orvosok, gyárosok, munkások, tanárok, tanítók és egyéb intellektüellek. Polgárok, a nemzet napszamosai. Rajtuk nyugszik a jövő. Mintha a forradalom megfeledezett volna róluk. Vagy ők feledkeztek meg magukról és kötelességükről? Megriadtak és félrehuzódtak, kényesen óvták idegeiket, az utca hangos lárma négy fal magányos csöndjébe üzte őket. Most kimerészkedtek végre! Rájöttek arra, hogy a forradalom csak velük s általuk lehet igazi forradalom, ám meddő zajjá zsugorodik össze nélkülük. Az utcát az ő lelkük telítette meg a vágygal, amely a szabadságot kiharcolta: az ő akaratuk s az ő erejük. Mégis kismisztikázták őket, mikor a forradalmi vívmányok megosztására került a sor. A földet megosztják nélkülük, az adót rájuk rójják, a magántulajdont elviszik dézsma gyanánt. Pedig hát ők is demokraták volnának és progresszívek, ha nem is éppen radikálisok, vagy szocialisták. Azaz, hogy akár radikálisak is (csak nem radikális-pártiak!), ha arról van szó, hogy radikálisan megóvják szabadságukat és függetlenségüket és szembeszálljanak a terrorral és az anarchiával. Már azt hittük, hogy elkallódtak, eltűntek a nagy tolongásban. Jó, hogy párttá tömörültek, legalább látjuk őket s ha a polgárság eltalálná veszíteni az egyensúlyt, legalább lesz mibe megfogóznia.

Perszonál-unió. Régi közjogi frázis, mely mintha divatját multa volna, szinte kiesett az emlékezetünkből. Ki hitte volna, hogy ismét visszakéredzkedik a köztudatba? Ugy látszik, mégsem lehet olyan könnyen szabadulni a régi frázisoktól,

közjogtól és eszmekörtől, ahogy egyesek elképzelik. A forradalom lezajlott, a köztársaság pillérei fölépültek; a királyság nyüge leomlott rólunk. A szociális, politikai és társadalmi megújulás szédítően szép perspektíváiban fűroszthettük meg képzeletünket. És most megint ott vagyunk, ahol voltunk. Azaz még nem vagyunk ott, de a bilincsek már újra zörögnek és a múlt rémei ismét kísértenek. Perszonál-unió — újdonsült királysággal. Most Sándor szerb trónörökös lenne a megváltó, aki hozná a királyság fényét, hogy visszaszülesszen bennünket a rabság árnyékába. A területi integritás volna a csalétek, de aligha a magyar, inkább tán a szerb területi integritás. Magyarországnak csak királya lenne, a földje a bánáti országon át Szerbiába vándorolna. Így már csak inkább maradjunk köztársaság, földnélküli Jánosok köztársasága; a királyi társaság amugy sem illenék bele a mi demokratikus világrendünkbe. Hozzá még fizetést is kérne tőlünk az újdonsült király, pedig tudhatná jól bánáti generálisa révén, hogy nálunk az utóbbi években alaposan leromlott a korona valutája.

Kommunista kiáltvány. Kommunisták! Testvérek! Embertársaim! Hozzatok kiáltok. Testvéreim, hozzatok kiáltok a mélyből, a homályból, a nagy, az irtóztatóan nagy sötétségből, köd ül körülöttem testvéreim, ködben és éjszakában fetrengünk mindannyian, vakok vagyunk és süketek. De látunk benneteket és hallunk benneteket, hol vagytok, testvérek? Ott a magasban valahol, vagy itt a közelünkben, a konok mélységben ti is, csak a köd az, mely elkápráztatja szemünk? Az növeli csupán a távolságot közöttünk, vagy való, hogy oly messzi állunk egymástól, túl téren és időn? Mit akartok, testvérek? Szeretnék látni benneteket, embertársaim, szeretnék a szemetekbe nézni, szeretném megfogni kezeteiket és elindulni veletek a vak éjszakába, botladozva, görnyedezve, de mégis — ó, menni szeretnék, már járni egyszer, miért is kell itt ülnöm bennán? Nem tudom az utat felebarátaim — ti talán tudjátok? Ó, ha igen, akkor mondjátok meg hamar, csak azt mondjátok és semmi mást és jöjjetek értünk és induljunk el együtt valamerre, csak menjünk már el innét, menjünk! De én nem hallom rossz füleimmel és nem látom rossz szemekkel — mit akartok, testvérek? Nem értem, mi itt mindnyájan úgy vagyunk testvéreim, nem hallunk mást, csak kiáltozást és nem látunk egyebet vértől és csak lángot látunk és csak sóhajokat hallunk és jajszót. Hát vért akartok és halált, mindnyájunk pusztulását áhítottátok? Talán nem is ti vagytok azok, akik ölnek és rabolnak, de lám, a ti szózatotok nyomán pusztulás támad és nincs soha szünetje a kinnak, keserűségnek. Valahol messze falvak és városok borulnak lángba és a hamu mégis a mi fejünkre száll. Ti ott voltatok Berlinben ugy-e testvérek és Salgótarján utcáin is láttatok vért? Hát mi ez, testvérek, mondjátok, az igazság vérszagu és keserű izü és utját részegek tánca és haldoklók hörgése kíséri? Miért, hát miért nincs már megállás soha és hogy ha egyszer ölni kezdünk, miért nő kezünkhöz a véres gyilkos? És mondjátok, ugy lesz ez most ezután, hogy fegyverrel járnak az emberek az utcán és egymásra sütik puskáikat és egymásba meritik késeiket? Nem szabad már sohasem vigadnunk és nem lehetünk már ifju testtel sohasem ifjak? Nem értelek benneteket embertársaim, sehogys sem értelek benneteket. Más nép vagytok ti biztosan, nem vér a vérünkből, nem hus a mi husunkból. Csak rossz emberek vagytok ti, testvérek, ha elveszitek az ifjutól az ifjuságot, az aggtól a békés napokat, nőtlől a szerelmet. Ti azt mondjátok, hogy megtöritek a zsarnokság hatalmát a sok elnyomott fölött és ime, ti terrort hirdettek és ti kevesen akartok urak lenni sokak fölött? Hát nem jut eszetekbe — hogyha győztök is, önnön fegyveretekkel kergethet el benneteket egy másik terror? Az erőszak erőszakot szül, a gyilkosság gyilkosságot s bűnököt örökké bűnökkel fogunk megtorolni. És oly kevés az igazság a csengő aranyban, testvérek, ne higgyétek, hogy az orosz aranyban szebb a muzsikája, mint a magyarnak. A pénzszülte igazságban ott van már

az eredendő bűn és a ti igazságotok ezzel van tele. Szeretnék látni benneteket, testvérek, szeretnék a szemetekbe nézni és szeretném megfogni a kezeteiket. Szeretnék a szívetekbe látni, testvéreim, szeretném kitapogatni titkos gondolataitokat agyatok tekervényein, bele szeretnék nyulni, testvérek, a fejetekbe és szívetekbe — vajjon mi lakozik benne? Hol vagytok, testvérek? Hozzátok kiáltok, kommunisták, testvérek, embertársaim, az Urnak ezerkilencszáztizenkilenczedik esztendejében, minden poklok poklának legfőrtelmesebbikében.

Reklám Tanár Ur. A szemklinika sokat szereplő igazgatója ezuttal változatosság kedvéért szemet kér a közönségtől. Nincs szén, de huszonnolczezer az évi betegforgalom. Szinte csodálatosnak látszik Grósz Emil naivitása. Hát kinek van most szene s ha van, kinek van adakozó kedve? És az is érthetetlenül csodálatos, hogy miért nem kér a másik szemklinika igazgatója és miért nem siránkozik a többi tiz klinika? A felelet kellemetlenül egyszerű: itt megint nem a szén, a beteganyag, a klinika a fontos, hanem Grósz Emil nyugtalan, feltűnni vágyó, pózokat keresgélő, népszerűsége áhító énje. Ó, emlékezünk még, hogy a jeles professzor, az agilis főtörzsorvos a háboru elején minden héten zaklatta a napilapokat hireivel, szenzációsnak hitt közleményeivel a német faj nagyszerűségéről, Hindenburg szeméről, katonafiáról és a végső győzelemről. Most állítólag szemet, valójában azonban megint csak elismerést, népszerűséget és ámulatot kér. Ezeket azonban nem kérni, hanem csak kapni lehet.

Az új ántánt-jegyzék. Verjük a mellünket most mi is, mint tegnap még az ántánt-barátok s mutassunk rá büszkén: milyen igazunk volt, mikor úgy láttuk, hogy a kapituláció és a szolgálg igájának nyújtják előre ők a mi nyakunkat? Vegyük szomorú elégtétellel tudomásul, hogy: ime, igazunk volt, nekik sem volt semmi garanciájuk — a Wilson nagylelkűségébe vetett hitükön kívül — arra, hogy az ország területi integritása nem rongyokban kerül ki a kés alól, mely alá oly lelkendezve hajtották ők a mi fejünket? Vagy gratuláljunk nekik tragikus politikai sikerükhöz, hogy ők csakugyan jó konjunktura-politikusok voltak s előre megjósolták, hogy elbukunk? ... Hát fontos ez ebben a drámai pillanatban? Hát fontos egyáltalán, hogy mit csinál ez a fejtvesztett és kapkodó politikai dilettantizmus, ha azt az egyet, az egyetlen fontosat nem tudja megcsinálni, hogy szét ne daboljanak és össze ne morzsoljanak bennünket? Vagy verjük össze tapsra a tenyerünket és hajtsuk meg mély bókkal a fejünket Károlyi Mihály gróf felé, akinek a lelkéből kiszakadt az egyetlen varázsigé, melyre még a halottnak is talpra kell állania: »előbb mentjük meg az országot; előbb legyen országunk, aztán majd veszekedhetünk rajta, hogyan rendezzük be legokosabban?« De mi — fájdalom — egyelőre még csak azt látjuk, hogy tettek helyett mindenki csak elméleteken lovagol s hogy most — utólag — mindenki mosakodik a »túlzott optimizmus« vádjá ellen, amelylyel a Wilson »igazságát« várták. Hogy most — utólag — a legtulzottabb ántánt-barátok is »meztelen annexió igényeknek« deklarálják az ántánt követeléseit. Hogy most — utólag — már nem hasonlítják tele a fülünket Wilson »krisztusi tanainak« tisztaságáról és Wilson megbízhatóságáról s hogy most már ők is csak a forma kedvéért könyörögnek hozzá, hogy ne engedje diadalmaskodni a kard békéjét, ne foszssa meg a magyarságot jogától, ne alázza meg és ne tegye lehetetlenné egy jobb sorsra érdemes nemzet ujászületését. Ha csak ennyiből áll a tett, akkor — nevezzenek bár bennünket ellenforradalmároknak! — nekünk a német szocialisták tettei mégis csak jobban imponálnak. Azok is elmentek békeakaratauk kinyilvánításában a végletekig, de egyben azt is kijelentették, hogy a német

nép becsülete nem lehet alku tárgya. Ezt a hangot szeretnők már egyszer itthon is hallani s bár e pillanatban már az sem egészen bizonyos, hogy a végső nemzeti védelem többet használna a nemzetnek, mint az ántánt-barátság, de azt feltétlenül hiszszük, hogy egy gerinces, önérzetes nemzeti egység még az ántánt-barát politikát is több sikerrel támasztaná alá, mint ez a gyáva szervilizmus, melylyel olyan jogot koldulunk magunknak, mely a cseheknek, a tótoknak, a lengyeleknek, a szerbeknek, az ukránoknak, a német-osztrákoknak, mindenkinek kijár, csak nekünk — ántánt-barátoknak nem.

Művészet.

A téli tárlat.

Sokan kérjük most egymástól — mi lesz a magyar művészettel? Ha mi leszünk az az új kis rongy Európa közepén, amit a nagy érdekek ide-oda fognak dobálni és amit kívülről úgy fognak korrumpálni, ahogy éppen nekik tetszik, ha egy koldusbotra jutott, szerencsétlen kis siralomvölgye leszünk, lesz-e helyünk, kedvünk és pénzünk ahhoz, hogy »Magyarországon« még valamelyes művészetet termelhessünk? Fognak-e a tizholdas gazdák, a »végzett« földbirtokosok és gyárosok képet vásárolni? Bizonyára nem. Ha visszafejlődik az a bizonyos »kultura«, amit intellektuélleink, européeurjeink és más hasonló lápvirágaink annyiszor emlegetnek, ha nem lesz meg többé nálunk az előfeltétele a fényezésnek, érdemes lesz-e akkor képet festeni, szobrot mintázni és egypár rajongó lunatikusnak törni magát a magyar művészet érdekében? Nos, aki a művészetet tisztán élvezeti cikknek, nagyurak luxusának tekinti, az olyan körülmények közt, amilyenek elkövetkezését a mostani helyzet igéri, mondjon is le egész egyszerűen epikureus igényeinek kielégítéséről. De nem is olyan művészetet akarunk a jövőben, aminőt a szenzuálisan egyoldalú impresszionizmus hirdetett. Olyan művészetre van szükségünk, amelyik emberi és nemzeti egyéniségünket minden tekintetben komoly és leszűrt formában juttatja kifejezésre. Ezért pedig érdemes lesz küzdeni minden körülmények közt. Érdemes lenne még akkor is, ha kisebbek és nyomorultabbak lennénk, mint Montenegró volt operett-théma korszakában, ha visszaszülednénk újra arra a színvonalra, amelyiken a Ferenczy István idejében voltunk.

Keressük hát csak szakadatlanul, kitaróan a komoly értékeket minden művészi megnyilatkozásban. Ne sajnáljuk a fáradságot a rossz kiállításoktól sem. Az olyanoktól sem, mint a mostani, amelyikről ki is mondták nyíltan, hogy kenyérkiállítás.

Komoly emberi értékeket fedezhetünk fel itt mindjárt a belépésnél *Kriesch* Aladár nagy csataképein. Látjuk a hibáikat világosan, mert nincsenek szemfényvesztő technikával megfestve, de látjuk a komoly akarást is mindenben, amire a festő vállalkozott, a képek tárgyában, a felfogásban, az érzésben. És hasonlót mondhatunk *Kacziány*-ról is, kinek romantikus festészete a Madarászéhoz kapcsolódik. Tudjuk nagyon jól, hogy ő már sokszor ismételte magát. De vajjon mit tettek egyebet az impresszionisták? Nem fejlődött-e ki mindeniknek a sablonja, amit azután nem is fejből, hanem éppen a természet előtt ismételtgett? Hiszszük, hogy az idő igazságot szolgáltat és hogy már túl vagyunk azon a felfogáson, amely szerint a látható jelenségek csak mint csendéletek értékelhetők.

Sokszor igyekeztem már elképzelni — különösen akkor, amikor a kínai és japáni klasszikusok tustestményei a legintenzívebben foglalkoztattak — azt a festőt, aki az elképzelhető legkevesebb és legkezdetlegesebb eszközzel, minden iskolás felfogástól érintetlenül lép az elé a természet elé, melylyel lélekben egyesült, hogy teljesen primér módon fejezze ki egyéni hangulatát. Ez volna tulajdonképpen az igazi művészet. Mert a

IRODALOM.

Peter Altenberg.

nagy tudásu, de naiv érzésű ember nevezhető csak igazi művészeknek. Hogy ez a törekvés a mi szegény mesterkelt világunkban, a szurrogátumok világában, nem nyilatkozik meg elemi erővel, az csak természetes. Annál jobban örül az ember, ha mégis találkozik itt-ott hasonló jelenségekkel, egy *Csuk Jenő*vel, akire azt mondhatja, hogy puritán, vagy egy *Burghardt* Rezsővel, aki már orthodox benyomást kelt.

A figyelmes szemlélő azonban egy félreeső, rejtett sarokban fog legtöbb szeretetteljes elmélyedést találni. A tárlat legtisztább, legzavartalanabb, legderültebb lélekkel megfestett képe egy férfiarckép, *Károlyi* Lajostól, az egykori Hollósy-tanítványtól, aki élete legnagyobb részét elvonulva és csak dolgozva töltötte (többnyire szülővárosában, Szegeden) és folytonosan egyet keresett: a nagy értéket, a gazdagságot az igénytelen jelenségekben. Kerülte mindenütt azt, ami formában, színben hangosan beszél. Az ő szemében a finomság és mélység egyértelmű az erővel. Nem csodálkozunk rajta, hogy a tömeg nehezen veszi észre az ilyen értékeket.

Szentgyörgyi István szobrászata sem alkalmas arra, hogy belőle újságszenzációt csináljanak. Hogy is volna arra való, mikor a művész olyan nagy súlyt helyez a formák hibátlan megmintázására és annyira nem dolgozik a hatásra! És mikor olyan kevés ember tudja igazán értékelni a jót, ha nem jelentkezik feltűnő formában. Ne higyük azonban, hogy amit *Szentgyörgyi* csinál, az valami száraz dolog, valami egyénietlen naturalizmus. Mert van benne stílus, van benne nagyvonalúság; csak hogy természetesen nem olyan, amely egyes hangsúlyok kedvéért bőkezűen bánik a kihagyásokkal. Mátrai Erzsit és *Gunst Klárikát* ábrázoló mellszobrai nyugodt, érett, harmonikus alkotások. Ellentéte *Medgyessy* Ferencz arasznyi szobrocskája: a suroló nő. Egy drasztikus kis figura, melynek felfogását a cinizmusig főlényes humor jellemzi. Különben a jól értelmezett expresszionizmus egyik kitűnő példája. Egy komoly bohém kezemunkája, akitől még sokat várunk. Figyelemre méltóak *Korányi* Felicítás finoman stilizált plakettjei is.

Felvinczi Takács Zoltán.

Képzőművésznők a Nemzeti Szalónban. Tizenegyedik rendes tárlatukat rendezték a Szalónban a festőnők. Hogy miért teszik ezt s hogy a kiállítás anyaga miért oly siralmasan silány, erre most sem tudunk feleletet adni, de tudjuk azt, hogy a művészeti törekvéseknek, jól meglátott problémáknak csak örülnénk, míg ezen a »művészeti« dilettantizmuson most már éppen tizenegyedszer bosszankodunk. A tárlat mindenképpen csalódást okoz, de főképpen az olyan nézőnek, aki arra van elkészülve, hogy a kiállításokon tulajdonképpen egy újabb találkozásról van szó, művészekkel, akiknek képességeiről, elgondolásaikról, újabb villanásairól dokumentumokat kap. De nem kap, csak izzig-vérig nyárspolgári praktikusságot, mindig csak luxust látó, szűk művészi látókörben mozgó, ornamentális, gondosan, törekvően megfestett tájakat, portrékat s leginkább virágcsendéleteket. Nagyon türelmes néző az, aki ezek között is talál külön lejegyezni valót. Ilyen türelmesek, elnézők vagyunk mi is, amikor *Egyed* Erna tuszrajzaira, *Engelsmann* Margit »Füredi nők« című vásznára, *K. Madarász* Adél iglőfüredi tájképére, *Lámné Hilbert* Irén több portréjára és egy tájképére, *Müller* Ágosta interiőrjére, *Páris* Erzsit sok technikai készséget eláruló nagybányai képeire és *Schröder* Etta tiszteltreméltó problémájú, agitatórikus jellegű »Forradalom« című nagy képére hívjuk fel a jóakarók figyelmét. (k. e.)

Két hölgy beszélget a Gerbeaudnál. Drágám, nekem megsughatod, — mondja az egyik — hogyan tettél szert erre a pompás, békebeli szövetre, talán Svájcban keresztül hoztad? Őszintén irigylem a kosztümödet. — Dehogy, — nevetett a másik — én Varga belvárosi kelmefestő és vegytisztító boltjában festettem egy régi kosztümömet és a ruhám szebb, mintha Anglia legelső posztógyárából hozattam volna a kelmét.

Egyik novellájában maga mondja: »... bizony sokáig éltem vissza a szabadság isteni ajándékával: imádtam nemes és teljesen ellenkező tulajdonságú hölgyeket, csavarogtam erdőben, voltam jogász, de nem tanultam jogot, voltam orvos, de nem tanultam orvostudományt, voltam könyvkereskedő, anélkül hogy könyveket adtam volna el, szerettem, de nem nősültem meg és végül voltam költő — költői művek alkotása nélkül...«

Isteni önjellemzés... benne van minden, amit *Altenberg*ről el lehet mondani. És egyszerű élet, amelynek leélése közben megírhatta munkáit, egészen apró kis dolgokat, amelyekről maga mondja: »Keine Dichtungen... Extrakte des Lebens«.

Írásmódja: felaprózása mindannak, amiből egy új »Isteni színjáték«-ot, egy új *Faustot* lehetett volna teremteni; művei: észrevételek, megfigyelések; megható kis novellák, amelyekben éppenséggel semmi sem történik és azért mégis minden mozog és él — maga az élet. Isten őrizz! Nem verista (bár imádják a veristákat), amit az életből meglát — s a meglátások nyomán megérez, kitalál — azt egyszerű, légies ruhába bujtatja... habos, báli selyemruhába, vagy egy postáskisasszony egyszerű zefirbluzába. Szigorúan erkölcsös — de ha nagyon szereti a nő a férfit, megbocsátja a hűtlenséget. A lélek lovagja, de a testé is; urilányoknak sikamlós mondatokat ad a szájába s elérzékenyülve csókoltat kezét kávéházbeli festett-hajuaknak. Néhol egészen szentimentális, másutt meg üti a »limonádét«. Az emberi gyengeségeket bizonyos magaslattól nézi és segíteni akar rajtuk: jó tanácsokkal, de nem nagyképpen. Különös kis drámái vannak: a lány már nem szereti a fiut, de ezt nem mondja meg neki. Itt nem az a tragédia, hogy már nem szereti, hanem az, hogy nem mondja meg. Jelszava: mértékletesség mindenben; a szerelemben, »a nehezen emészthető« ételekben és a költészetben is. Szatirizál, de sohasem bánt; inkább horatiusi, mint juvenalisi hangon szól.

Nagy kompozíciói nincsenek, a nagy formákat nem szerette és nem használta, de az a forma, amelyben írt, amelyet maga teremtett magának, utólréhetetlen. Öt oldal, vagy öt sor... körülbelül mindegy, mindegyikben egyformán keveset és egyformán sokat mond. Vagy 8—9 kötetet írt, legjobban a »Wie ich es sehe«, a két »Fechung« s utólréhetetlenek a »Prodromos« címűbe gyűjtött mondatai, megfigyelései, aforizmái.

Azt mondják: Bécs legnépszerűbb embere (és költője!) volt.

Szépségeért, finomságokért élt és akkor halt meg, amikor mindebből éppen nagyon-nagyon kevés van a világon.

K. F.

Szilágyi Géza: Vitustáncz. *Szilágyi* Géza temperált hangon elmondott történetei, a legmélyebb intimitású lelki válságokat feszegető dialógusai mögött mindig az a cikkirő beszél, aki tudja, hogy az életet sohasem az uralkodó események, hanem az idő marionettjei irányítják és igen sokszor olyan formában, mintha a megfigyelésből vagy a magunkbeteintésből levonható általános igazságok valóban csak maguktól értendő következtetések lennének. Ezzel a mindenbe belefűződő, tehát tulajdonképpen a történetek szövetébe, milieujébe és hatásába is kapcsolódó, elmélkedő hangjával válik ki *Szilágyi* Géza novelláiról és ez a hang reprezentálja benne az emberi lélek oly rajzolóját, hogy pszichológiai következtetései sorozata pontosan beilleszthető a tudattól kísért lelki

jelenségeknek abba a láncolatába, mely míg egyrészt az ural-
kodó erkölcsi rend tudattalan determinánsait is felöleli, addig
másrészt a szuverén lelki igazságot próbálja ezzel az erkölcsi
renddel összeegyeztetni. Ha minden novelláját ebből a jelen-
tősből értékeljük s ebből a lelket kutató módszerből toljuk
az analitikus írói módszerhez közelebb, akkor feltétlenül át-
vizszük belőlük azokat a legnagyobb részben önmagukat meg-
magyarázó sajátosságokat is, amelyek a képzetkomplexumok
tudattalanításával a pszichére utalnak és az olvasóban állandó
nyugtalantságot okoznak. Ilyen novellái: »A titok«, vagy a
»Havarnik Ádám és a nap« című, mely utóbbi kicsiny, gon-
dosan elrejtett eszközeivel is koncentrikus perspektívájú
képekből egységesül szélesen kihangzó és mély intimitású tör-
ténetté. Egy szegény kis földi rabszolga homályos tükör előtt
kiszurja szeméit, hogy ne lássa a diadalmas, jókedvűen sugaras
napot, mely legyőzte és elvitte az ő egyetlen, szép vörös nap-
ját — feleségét. De nem minden novellája ily érdekesen heves
erejű. Tulnyomórészt oly közvetlen groteskségű, fanyar
dialógusokat ír le, amelyeknek alaptemái más írónál talán
igénytelen, erőtlén elképzelésekre mutatnak. *Szilágyi Géza*
bizarr, szívárványos szikrázású őshumora ezekből az értelmesen
alig elmondható dialógusokból, novellákból oly magas szín-
vonalu és az elképzelés realitásának keretein belül bonyolódó
történeteket fejleszt, hogy ez a felzendülő új hangja a leg-
nagyobb figyelemre méltó. Legalább is olyan figyelemreméltó,
mint előző köteteinek konkrét és az érteket lebilincselő víziói,
vagy versei impresszionizmusának és szimbolizmusának újabb
fejlődésre mutató tiszta értékei. (k. e.)

Három Landsberger-regény. Egyszerre két *Landsberger*-
regényt is kaptunk a magyar könyvpiacra, de nehogy
ezekkel kielégítve tudjuk magunkat, egy konkurrens könyv-
kiadócégnél megjelent szerzőnek a detektív-története is,
Hirn dr. esete. A Kulturá-nál megjelent két magyar *Lands-*
berger-regény egyike a *Kaczagj, Bajazzó!* 537 oldalas szerelmi
történet s ami moziképekként az utolsó években idegeinken
átszaladt, mindaz benne van ebben a felelőtlen, brutális
mozdulatu, filmhatásokba mámorító írásműben. Színház,
züllött lebuajok, operettek világa, értékeseknek induló művé-
szek tragédiája: ez a regény kerete és ebben a szuveréne-
n végig gondolt írás- és eseményzuhatógban válik lerongyolt,
üveges szemű koldussá Holten Károly, a nagyszerű regény-
és színműíró. De amíg az ember eljut idáig, sok minden tör-
ténik vele s valahogy oly kálváriás az útja, mintha *Landsberger*
a szexualitás lappangó korszakának lélektanához nagy szor-
galommal akarna adatokkal szolgálni. Hasonló a témaköre
a *Morál*-nak is, bár könnyebb formában és a trágár törekvések
sajátosan infantilis jellegével. Ezeket az észleleteket különben
is felesleges lenne tartalomvázzalással hathatósabban támo-
gatni, mert az író reménytelenül sivár és elszántan vad üzlet-
szerűségű elmemunkája nemcsak izelítő Berlin 1914—8. iro-
dalmából, hanem tulajdonképpen teljes kielégülése annak
az olvasóközönségnek, amely egészen átengedvén magát a
depresszív indulatoknak, nem hajlandó a lélektani analizis-
hez közelállni s a bennünket többé-kevésbé foglalkoztató problé-
mákat kutató írók művészi temperamentumához közeledni.
A *Hirn dr. esete*, mint említettük, detektívtörténet és a *Kék*
könyvek sorozatában jelent meg a »Fekete Vénusz« című és
egy keleti diplomata (?) szignaturájával ellátott regény nyel-
egyidejűleg. Ebben a száztizoldalas könyvben Dr. Hirn, aki
Landsberger szerint »saját jelentéktelenségének éppen ugy
tudatában volt, mint a többi emberéinek«, *Mister Pinon*, a
mesterdetektíven akar kifogni, betör hát a saját lakásába és le
is győzi a változatos helyzeteket kihasználó, lihegő detektívet.
Olvasni még ezt a regényt lehet leginkább; a *Landsberger*
világnézetében van annyi emelkedettség, hogy ilyeneket
komoly munkáinak tartunk. — A »Kaczagj Bajazzó«-t *Bethen*
Pál, a *Morál Pajzs Elemér* és *Hirn* doktort *Allay Margit* for-
ditották. (k. e.)

Kaffka Margit: A révnél. Szomorú, posthumus könyv
mely nyugodt, bőbeszédű novellákat sorakoztat a silány papi-
rosra. *Kaffka Margit* értékes, sokszínű, gondolatokban és meg-
látásokban dűszalkodó egyénisége a novellában nem érvénye-
sül oly tökéletesen, mint a regényben; tervezetései nagy-
szabásuak, ecsetvonásai szélesek, részletezései tág teret kíván-
nak. Nagyon távol áll *Maupassant*tól, a könnyed elbeszélő-
történettől, a kiskeretű beszélyben nem eseményt, nem mozgást
ad, nem felületet, kerek kis történeteket regél, hanem hig-
gadtan és melegen megalkotott képet, avagy csak képrészletet
tár elénk, melyek nyugodt, gondos portrékhoz hasonlítanak.
Novellái olvasásakor inkább *Dickens* megállapodott, lassu és
ráérős modora jut eszünkbe, valami magyaros és asszonyos
színnel melegebbé, közvetlenebbé téve s ez az írásmód kényel-
mesebben terjeszkedik, nyújtózkodik a széles, szabad regény-
ben, mint nemes vad végtelen rétségeken. Azonban *Kaffka*
novelláiban is megkapó, mélységes képeket kapunk kispolgári
hétköznapokról, csendes válságokról, igénytelen, szárnalmas
magyar *Bovaryné*kről, bibliai hangulatokról, asszonyos kis-
lánycsevegésről, okos megnyugvásokról, bus, parasztos lelki-
világokról, sután rakoncátlan gyermeki gondolatokról. Mind-
egyik írás *Kaffka* nemes, meleg, művészi jelét viseli magán,
ugy, hogy fájdalmas fáradtsággal, sorsátkozó rajongással teszszük
le ezt a novelláskönyvet, mely *Kaffka Margit* asszony nagy-
szerűségének, értékességének, pótolhatatlanságának utólagos,
súlyos bizonyítéka. (sz. h.)

SZÍNHÁZ.

Hajó Sándor: Az ötvenéves férfi. (A Belvárosi Színház
bemutatója.) Ötven év fájdalmas határ az élet nappala és
hajnala között, határkő, forduló, krízis, veszedelem, melyben
meghalhat egy régi én és új támadhat szeszélyes következet-
lenséggel. *Hajó Sándor* ötvenéves férfi-ja ezt példázza; a
keményen, szigorúan, szilárdan felépített politikai megpuhul,
megcsuklik a huszéves forradalmárleány szerelmén. A tétel
merésznek látszik, de a bizonyítás ügyes, művészi és valószínű.
Sokkal vakmerőbb azoknak a színeknek és gesztusoknak köl-
csönkérése a közelmúltból, melyek még melegek, sőt: borzal-
masak. A nézőnek nehéz a ruhatárban elhelyezni: a tegnapi
emlékeit s úgy élvezni a darabot, mint a történelmi múlt drá-
máját. Szerencse, hogy az időszerűség nem válik fontossá,
izgatóvá, történetté; ebben a színműben a jellemek az értéke-
sek, a különösen becsesek. Csupa gondosan megalkotott, élet-
elevenségű, művészi erejű és tökéleteségű alak mozog a színen,
csak néha sápad elő egy-egy nőszereplőn néhány bizonytalanabb
színpont. A cselekmény, a történet elhalványul a jellemek erős
párhuzamában, mint élesen beállított arcképeknél az eltompult,
elmosódott háttér. A nemes ellentétek egymásmellé állítása már
magában véve is annyira érdekesen beszédes dolog, mint díszzo-
nás hangok egyszerű leütése dallamformálás nélkül. A cselek-
mény ebben a darabban főleg arra való, hogy a jellemek
kibontakozzanak, fejlődjenek és megtörjenek benne. Az előadás-
ban két férfi tűnik fel: *Körmendi Kálmán* és *Pethő Attila*,
két higgadt, ügyes és előkelő színész. A női szereplők arány-
talanul gyengébbek. Igaz, hogy beszélgetésük sem mindig sze-
rencsés és hogy fanatikus forradalmárokat játszani nehéz feladat
abban a honban, mely nem ismeri a rajongó *Corday Saroltá*kat.

—él.

Kiss József háborus verseinek második, bővített kiadása
három koronáért megrendelhető *A Hét* kiadóhivatala útján
(Népszínház-utca 22.) és minden könyvkereskedésben. Portó
és ajánlási postadíj 35 fillér.

HETI POSTA.

Supka Géza ur hosszabb levelet intézett hozzánk s abban »léha cinizmus«-nak nevezi, hogy cikkét, melyben a kapanyelet ajánlotta orvosszerű a magyar intellektüelleknek a reájuk váró nyomor ellen, kritika tárgyává tettük. Sajnos, a hosszú levél leközlésére nincs terünk. Meg kell azonban állapítanunk, hogy mi Supka Géza ur cikkét szó szerint, idézőjelben citáltuk s éppen azért szögeztük le, mert valóban »léha cinizmusnak« és hallatlan vakmerőségnek találtuk, hogy valaki az *ügyvédjelöltek* sorsát kapanyélel akarja gyógyítani. Ha Supka ur nem ezt akarta mondani a szószerint idézett sorokban, akkor ennek nem lehet más oka, mint hogy Supka ur nem tud irni. Indokolására azonban, hogy »elvégre a háborut nem mi csináltuk s nem mi fejeztük be ilyen csufosan, hogy Tisza jelentette ki október 17-iki beszédében, hogy elvesztettük a háborut« — van pár szavunk. A háborut épp úgy csinálta a radikálizmus, mint a kapitalizmus és a militarizmus, mert nem tett ellene semmit (ahogy például a csehek tettek ellene, akiket száműztek, bebörtönöztek, felakasztottak!), sőt együtt élvezte a kapitalizmus gyümölcseit a konzervatív polgársággal, a háboruban pedig otthon ült felmentve s cikkeket írt a tábornokok dicsőségéről — a sajtóhadiszálláson, vagy a szerkesztőségben. Másrészt: ha Tisza István vétekezett vagy tévedett, meg is lakolt érte, az »ántántpártiak« pedig — mikor most kiderült, hogy ők is tévedtek, de mennyire és milyen végtelenen tévedtek! — egyszerűen és cinikusan kijelentik, hogy pechük volt: az ántánt épp oly imperiálista, mint amilyenek a németek voltak. (Ahogy ezt mi *előre* hirdettük!) Közben pedig mindössze 5 megyénk marad. Ami pedig a háboru »csufos befejezését« illeti, arról jobb lesz nem beszélni azoknak, akik először »nem akartak katonát látni«, most pedig egyre azon jajgatnak, hogy »hadserg nélkül meg nem élhetünk«. Végül pedig — az ellenvélemény és a kritika »letörésére« irányuló fenyegetésre — csak annyit, hogy ráismerünk a római Curia stílusára s hogy pontosan ez az a stílus, mely szembeállítja az intelligens magyar polgárságot a Supkáék alszakállas radikálizmusával. Az olyan politika, mely »polgári«-nak nevezi magát, de amely — érezve, hogy a polgárságban semmi gyökere sincs — csak abból él, hogy a munkásság farkába kapaszkodik s *azoknak* az öklét rázza minduntalan fenyegetésül minden más meggyőződés és vélemény ellen, akiknek a kegyelméből él; az olyan politika, mely »polgári« párt létre terrors emleget a polgári szervezkedés ellen s ugyanakkor proletárokká, kapás proletárokká protegálja a polgároknak indult intellektüelleket — az ilyen »polgári« politikának igazán nincs joga erkölcsöt emlegetni velünk szemben, akik kifejezetten a magyar intelligens polgárságot szolgáljuk, ha nem is »evangéliumi« írásokkal, mint Supka Géza ur, csak egyszerű, de törhetetlen — defenzívával.

F. J., *Budapest*. Mutatkozik-e verseiben némi tehetség? Igen. Egész tehetségesen tud rossz verseket írni.

B. B., *Budapest*. Az irodalom fókusa a fővárosban van, itt szeretne elhelyezkedni. Nem ajánljuk. Önnek egyelőre csak az irodalom Rókusa való.

B. A., *Budapest*. Sok bölcsesség, kevés lira. Megfordítva jobban szeretttük volna.

Régi hívünk. Elismerő sorait köszönjük, bizalmát megszolgáljuk ezután is.

Hüvösvölgy. Haragosan olvasta *A Hét*-et a nyugati pályaudvartól a hüvösvölgyi végállomásig. Pedig aki haragszik, annak soha sincs igaza. Mi sohasem haragszunk. Azokra meg éppen nem, akik *A Hét*-et olvassák.

Nem közölhetők: Az echo. A szél. A bánat. Az én életem. Vágyam. A barátság kenyere. Összeomlás. Szonett. Multba ment... Régi reggel. Prolog. Óda a szeméhez. Epikureus kertje. Progresszív törekvések. Forradalmi visszapillantás. Tükör. Dicsőség létrája. Meghasonlás. Római gladiátor. Véres csók. Hajnalodik.

Főszerkesztő: KISS JÓZSEF.

Helyettes-szerkesztő: VIDOR MARCEL.

Pannónia-szálloda

Budapest, Rákóczi-ut 7. szám.

A Nemzeti Színház mellett.

Eméztést elősegítő
nyálkoldó
savközbűbűsítő

MATTONI
GISSHÜBLER
TISZTA TERMÉSZETES ALKALIÁS
SAVANYUVÍZÉ.

Kiss József: Avar

czimü legujabb verseskötele

Ára 5 korona.

Posta és ajánlási díj 60 fill.

Megrendelhető A HÉT kiadóhivatalában Népszínház-u. 22.

FEST ■ ■ **VARGA** ■ ■ TISZTIT

BELVÁROSI KELMEFESTŐ ÉS VEGYTISZTÍTÓ
GYÁR ÉS KÖZPONT: VII., ILKA-UTCZA 30. SZ.

FŐÜZLET: IV., KAMMERMAYER KÁROLY-U. 3.

FIÓKÜZLETEK:

VI., ANDRÁSSY-UT 61., VIII., JÓZSEF-UTCZA 6.

Mintafestés!

Külön vidék-osztályunk postai megbízásokat soron kívül intéz el.
Gyászfestés 10 óra alatt!

A HÉT 1912-1917

teljes évfolyamai

még néhány példányban

kaphatók és megrendelhetők évfolyamonként

postadíj és csomagolással

együtt **20** koronáért

A HÉT kiadóhivatalában Budapest, VIII. ker.,

Népszínház-utca 22

"STANDARD"
ÉLETBIZTOSÍTÓ TÁRSASÁG

Alapított 1825. Edinburghban,
Angolhon. :: Magyarországi fiók:
Budapest, IV. kerület, Kossuth
Lajos utca 4. (Standard-palota.)

Évi bevétel.....	37.311.850 korona
Kiutalt nyereséményrészek	196.080.000 "
Vagyon	309.381.515 "
Halálesetek folytán kifizetve	691.878.000 "

A Standard-kötvények nevezetesebb előnyei:

Kétségtelen biztonság. Alacsony díjak. Szabad világkötvények. :: Kötvények érvénybentartása díjfizetések elmulasztásánál. :: Tőkésítés és előre megállapított visszaváltási érték. :: Megtámadhatatlanság. :: Feltétlen fizetés öngyilkosság esetében egyévi fennállás után. :: Szabad háborúbiztosítás népfelkelők részére. :: Díjtáblázatok kívánatra küldetnek.